

ΣΧΟΛΗ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ ΚΑΙ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ

ΤΜΗΜΑ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΟΝΟΜΙΑΣ ΚΑΙ ΣΥΣΤΗΜΑΤΩΝ ΠΛΗΡΟΦΟΡΗΣΗΣ

Αποθετήρια έντυπου υλικού Ελληνικών ακαδημαϊκών βιβλιοθηκών: έρευνα και αξιολόγηση των πρακτικών αποθήκευσης του υλικού τους.

Αγγελική Παντελοπούλου

Print repositories of Greek academic libraries: research and evaluation of their print storage's policies.

Aggeliki Pantelopoulou

Θεσσαλονίκη 2013

ΑΛΕΞΑΝΔΡΕΙΟ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΚΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟ ΙΔΡΥΜΑ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ
ΣΧΟΛΗ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ ΚΑΙ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ
ΤΜΗΜΑ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΟΝΟΜΙΑΣ ΚΑΙ ΣΥΣΤΗΜΑΤΩΝ ΠΛΗΡΟΦΟΡΗΣΗΣ

Αποθετήρια έντυπου υλικού Ελληνικών ακαδημαϊκών βιβλιοθηκών: έρευνα και αξιολόγηση των πρακτικών αποθήκευσης του υλικού τους.

Αγγελική Παντελοπούλου

Print repositories of Greek academic libraries: research and evaluation of their print storage's policies.

Aggeliki Pantelopoulou

Επόπτης: Γεώργιος Χριστοδούλου

Θεσσαλονίκη 2013

Περιεχόμενα

	1
Περιεχόμενα.....		3
Πίνακας ακρωνυμίων και συντομογραφιών		4
Εισαγωγή		6
1. Βιβλιογραφική επισκόπηση		9
1.1 Τυπικές αποθηκευτικές υπηρεσίες.....		10
1.2 Πλεονεκτήματα αποθετηρίων έντυπου υλικού.....		11
1.3 Έννοιες/ Μέθοδοι αποθήκευσης.....		12
1.4 Αμερική.....		15
1.4.1 Ιστορική Ανάδρομη		15
1.4.2 Σύγχρονες εξελίξεις		17
1.5 Αυστραλία.....		25
1.6 Ευρώπη		30
1.6.1 Ηνωμένο Βασίλειο		30
1.6.2 Φιλανδία.....		32
1.6.3 Νορβηγία.....		33
1.6.4 Εσθονία		33
1.6.5 Γαλλία		34
2 Έρευνα για τις πολιτικές αποθήκευσης του έντυπου υλικού των ελληνικών ακαδημαϊκών βιβλιοθηκών		35
2.1 Πληθυσμός της έρευνας.....		35
2.2 Δείγμα		35
2.3 Συλλογή Δεδομένων		36
3. Αποτελέσματα.....		38
4. Συζήτηση-Συμπεράσματα.....		45
Παράρτημα.....		50
Ερωματολόγιο		50
Βιβλιογραφία		54

Πίνακας ακρωνυμίων και συντομογραφιών

ΔΕΠ : Διδακτικό και Εκπαιδευτικό Προσωπικό

κλπ: και τα λοιπά

π.χ.: παραδείγματος χάριν

ΗΠΑ: Ηνωμένες Πολιτείες Αμερικής

ARL: Association of Research Libraries

ASRS: Automatic Storage and Retrieval System

BLDSC: British Library Document Supply Centre

CARM: Caval Archival and Research Materials

CASS: Collaborative Academic store for Scotland

CAVAL: Cooperative Action by Victorian Academic Libraries

CD-ROM: Compact Disk - Read Only Memory

CHEMS: Commonwealth Higher Education Management Service

CRL: Center for Research Libraries

CTLes: Centre Technique du Livre de l'enseignement superieur

CURL: Consortium of University Research Libraries in the British Isles

DVD: Digital Versatile Disc

HLIC: Hampshire Inter-Library Center

JSTOR: Journal Storage

MLA: Modern Language Association

MILC: Midwest Inter-Library Center

MLAC: Minnesota Library Access Center

NRL: National Repository Library

NRLF: Northern Regional Library Facility

NYPL: New York Public Librar

PASCAL: Preservation and Access Service Center for Colorado Academic Libraries

ReCAP: Research Collections and Preservation Consortium

UC: University of Colorado

WRLC: Washington Research Library Consortium

Εισαγωγή

Μια ακαδημαϊκή βιβλιοθήκη μπορεί να οριστεί ως η καρδιά και το πλέον ζωντανό κύτταρο της εκπαιδευτικής κοινότητας που καλείται πανεπιστημιακός χώρος. Βασικός στόχος τους είναι η υποστήριξη και η κάλυψη της έρευνας και του εκπαιδευτικού και επιστημονικού έργου των μελών της ακαδημαϊκής κοινότητας (Διδακτικού προσωπικού και σπουδαστών). Αυτός ο στόχος επιτυγχάνεται κυρίως μέσω της προσπάθειας ανάπτυξης συλλογών που καλύπτουν όλους τους τομείς των εκπαιδευτικών και ερευνητικών αναγκών του εκάστοτε ακαδημαϊκού ιδρύματος.

Οι συλλογές αυτές αποτελούνται από:

1. Έντυπο υλικό

Αποτελείται κυρίως από επιστημονικά περιοδικά, βιβλία (επιστημονικά και εκπαιδευτικά), λεξικά, διπλωματικές εργασίες, μεταπτυχιακές και διδακτορικές διατριβές, πρότυπα, χάρτες, μονογραφίες, ανάτυπα, εφημέρα (αφίσες, κατάλογοι εκθέσεων κλπ.) Τα επιστημονικά βιβλία, όπως και τα επιστημονικά περιοδικά, χρησιμοποιούνται κυρίως από μέλη ΔΕΠ (Διδακτικό και Εκπαιδευτικό Προσωπικό) και μεταπτυχιακούς φοιτητές. Τα εκπαιδευτικά βιβλία, που υπάρχουν σε πολλά αντίτυπα (σε αντίθεση με τα επιστημονικά), προορίζονται κυρίως για την μελέτη των φοιτητών.

2. Μη έντυπο υλικό

Αποτελείται από οπτικοακουστικό υλικό, δηλαδή βιντεοκασέτες, κασέτες ήχου, δισκέτες, DVDs, CD-ROMs Microfiche/film, μικροφόρμες, δισκέτες με πληροφοριακό υλικό και προγράμματα κλπ.

Οι ακαδημαϊκές βιβλιοθήκες των ανεπτυγμένων χωρών παρουσιάζουν πλέον έναν καλά συντονισμένο οργανισμό που λειτουργεί σε επιστημονική βάση των προτύπων βιβλιοθηκών και συμβάλλουν στην υπόθεση της ανάπτυξης της επιστήμης. Αναφορικά με την εκπαίδευση η ακαδημαϊκή βιβλιοθήκη θα δώσει οντότητα στον καθηγητή και ανεξαρτητοποίηση στη μαθησιακή έφεση του φοιτητή, ώστε ο τελευταίος να μην είναι αναγκαστικά εξαρτημένος από τον καθηγητή, αλλά μόνο από τη γνώση που θα του παρέχεται από την βιβλιοθήκη μέσω του βιβλιοθηκονόμου

(Βλάχου- Χαλκιοπούλου, 1996).

Τις τελευταίες δεκαετίες όμως οι ραγδαίες εξελίξεις της τεχνολογίας, επέβαλαν και στις ελληνικές ακαδημαϊκές βιβλιοθήκες την προσαρμογή των λειτουργιών και των υπηρεσιών τους σ' αυτό το νέο τεχνολογικό περιβάλλον. (Γαρουφάλλου, Σιάτρη, 1999). Η ραγδαία ανάπτυξη του Internet βοήθησε τις βιβλιοθήκες να οδηγηθούν σε ένα πιο ηλεκτρονικό περιβάλλον και πλέον να διαθέτουν ένα πλούσιο ηλεκτρονικό υλικό το οποίο αφορά στην ηλεκτρονική πρόσβαση σε επιστημονικές βάσεις δεδομένων, ηλεκτρονικά περιοδικά και ηλεκτρονικούς καταλόγους. Πολύ σημαντική θεωρείται επίσης και η ενσωμάτωση τα τελευταία χρόνια ηλεκτρονικών βιβλίων (e-books) στις συλλογές των ακαδημαϊκών βιβλιοθηκών αλλά και η ψηφιοποίηση του έντυπου υλικού τους.

Παρά όμως την ευρεία υιοθέτηση ενός πιο ηλεκτρονικού περιβάλλοντος και περιεχομένου, το έντυπο υλικό συνεχίζει να αποτελεί ακόμα ένα σημαντικό υλικό για τις συλλογές των ακαδημαϊκών βιβλιοθηκών παγκοσμίως. Οι ακαδημαϊκές βιβλιοθήκες συνεχίζουν να αναπτύσσουν συλλογές έντυπου υλικού και να διαθέτουν αποθηκευτικούς χώρους γι αυτό, ακολουθώντας ανάλογες πρακτικές αποθήκευσης. Πολλές φορές μάλιστα, αντιμετωπίζουν και ελλείψεις αποθηκευτικού χώρου λόγω του μεγάλου όγκου του έντυπου υλικού τους. Για να αντιμετωπιστεί αυτό το πρόβλημα, πολλές ακαδημαϊκές βιβλιοθήκες επιλέγουν τη λύση της αποθήκευσης σε απομακρυσμένα κτίρια, πέρα από τον αρχικό τους χώρο αποθήκευσης, αλλά και της κοινής αποθήκευσης σε κοινά αποθετήρια σε συνεργασία με άλλες ακαδημαϊκές βιβλιοθήκες.

Τι κατάσταση όμως επικρατεί στις ελληνικές ακαδημαϊκές βιβλιοθήκες όσον αφορά την αποθήκευση του έντυπου υλικού τους; Έχουν αναπτύξει κάποιες πρακτικές αποθήκευσης και αν ναι παρατηρούν κάποια αυξομείωση σχετικά με την αποθήκευση ή ακόμα και την απόσυρση του έντυπου υλικού τους τα τελευταία χρόνια; Ο Ζερβός (2005) αναφέρει ότι πολλές ελληνικές ακαδημαϊκές βιβλιοθήκες διαθέτουν ενιαίους χώρους με σειρές βιβλιοθηκών που λειτουργούν ως αναγνωστήρια αλλά και ως αποθηκευτικοί χώροι. Στο τέλος της εισήγησης του μάλιστα προτείνει τη φύλαξη του έντυπου υλικού σε κατάλληλους αποθηκευτικούς χώρους, ώστε να μην δημιουργείται πρόβλημα με την διατήρησή τους. Είναι λοιπόν σήμερα αυτή η εικόνα των περισσότερων ελληνικών ακαδημαϊκών βιβλιοθηκών όσον αφορά τις πρακτικές αποθήκευσης του έντυπου υλικού τους, δηλαδή ανύπαρκτη, ή έχει επέλθει βελτίωση

όσο αφορά το θέμα αυτό;

Σκοπός λοιπόν της παρούσας έρευνας είναι να εξετάσει τις συνθήκες που επικρατούν στις ελληνικές ακαδημαϊκές βιβλιοθήκες όσον αφορά τα αποθετήρια έντυπου υλικού και τις πρακτικές αποθήκευσης τους αλλά και να εξετάσει κατά πόσο υπάρχουν αυξομειώσεις του έντυπου υλικού που αποθηκεύεται τα τελευταία χρόνια και που μπορεί να οφείλεται αυτό. Τέλος διερευνάται η πρόθεση ή όχι της δημιουργίας ενός κοινού αποθετηρίου μεταξύ των ελληνικών ακαδημαϊκών βιβλιοθηκών.

Στο **πρώτο κεφάλαιο** πραγματοποιείται μια βιβλιογραφική επισκόπηση του θέματος, στο οποίο εκτός των άλλων αναφέρεται σε υποκεφάλαια στις τυπικές αποθηκευτικές υπηρεσίες, στα πλεονεκτήματα των αποθετηρίων έντυπου υλικού αλλά και σε έννοιες και μεθόδους αποθήκευσης. Στη συνέχεια γίνεται μια επισκόπηση σχετικά με τις πολιτικές αποθήκευσης του έντυπου υλικού που ακολουθούνται σε χώρες όπως η Αμερική, η Αυστραλία αλλά και σε διάφορες ευρωπαϊκές χώρες. Στο **δεύτερο κεφάλαιο** αναλύεται η μεθοδολογία της παρακάτω έρευνας, παρουσιάζοντας τον πληθυσμό της έρευνας, το δείγμα και τη συλλογή των δεδομένων της. Στο **τρίτο κεφάλαιο** αναλύονται τα αποτελέσματα της έρευνας και στο **τέταρτο κεφάλαιο** παρουσιάζονται τα συμπεράσματα που βγήκαν από αυτή την έρευνα. Κατά τη συγγραφή της πτυχιακής εργασίας και για τις ανάγκες σύνταξης των βιβλιογραφικών παραπομπών και αναφορών χρησιμοποιήθηκε το πρότυπο MLA.

Τέλος, για την διεκπεραίωση της παρακάτω εργασίας θα ήθελα να ευχαριστήσω τον καθηγητή και επόπτη της πτυχιακής μου, Γεώργιο Χριστοδούλου, για την βοήθεια που μου προσέφερε σε όλη τη διάρκεια της σύνταξής της.

1. Βιβλιογραφική επισκόπηση

Με την έλευση των ηλεκτρονικών εκδόσεων και της ψηφιοποίησης των πληροφοριών, οι βιβλιοθήκες αρχικά πίστεψαν ότι μελλοντικά δεν θα υπήρχε σχεδόν καμία ανάγκη να αποκτούν και να επεξεργάζονται υλικό σε έντυπη μορφή. Η πραγματικότητα όμως ήταν διαφορετική, καθώς μέχρι σήμερα οι έντυπες εκδόσεις συνεχίζουν να αυξάνονται. (Koonur, et all, 2009). Σύμφωνα μάλιστα με τον Steve O' Connor (2001) από τα 22.000 έγκριτα επιστημονικά περιοδικά σε όλο τον κόσμο, μόνο τα 10.000 υπάρχουν σε ψηφιακή μορφή.

Η συνεχής όμως ανάπτυξη της έντυπης συλλογής και η έλλειψη χώρου αποθήκευσης στο κύριο χώρο των βιβλιοθηκών, ανάγκασε τους διαχειριστές και τους αρχιτέκτονες πολλών βιβλιοθηκών να αναζητήσουν εναλλακτικούς τρόπους αποθήκευσης, καθώς η επέκταση την ήδη υπάρχοντων κτιρίων ήταν αδύνατη οικονομικά. Η απομακρυσμένη αποθήκευση (Off-site ή remote storage) είναι ένας εναλλακτικός τρόπος αποθήκευσης που συμβαίνει κάθε φορά που οι βιβλιοθήκες αποθηκεύουν υλικό έξω από τον παραδοσιακό χώρο της βιβλιοθήκης.

Στην περίπτωση της απομακρυσμένης αποθήκευσης οι βιβλιοθήκες στέλνουν για αποθήκευση υλικά χαμηλής χρήσης, νεκρές περιοδικές εκδόσεις, υλικά που δημοσιεύτηκαν πριν από μια συγκεκριμένη ημερομηνία και υλικά που πρέπει να διατηρηθούν ή να προστατεύονται από κλοπή. Για την μεγιστοποίηση του χώρου μερικές εγκαταστάσεις αρχειοθετούν υλικά σε συμπαγή ράφια. Η ανάκτηση υλικών γίνεται από τα μέλη του προσωπικού της βιβλιοθήκης αφού οι χρήστες συμπληρώσουν έντυπη ή ηλεκτρονική σχετική αίτηση και τα υλικά των εγκαταστάσεων αποθήκευσης συνήθως αποστέλλονται στις βιβλιοθήκες μέσω της υπηρεσίας ταχυμεταφορών .

Η συγκεκριμένη αποθήκευση μπορεί να λάβει μία ή περισσότερες από τις ακόλουθες μορφές:

1. Τα τεκμήρια αποθηκεύονται στις πανεπιστημιούπολεις σε αχρησιμοποίητο χώρο. Συχνά αυτός είναι ένας χώρος (π.χ. μια αποθήκη ή υπόγειο) που έχει μικρή χρησιμότητα για αίθουσες διδασκαλίας, εργαστήρια ή γραφεία.
2. Τα τεκμήρια αποθηκεύονται εκτός της πανεπιστημιούπολης. Αυτές οι απομακρυσμένες εγκαταστάσεις αποθήκευσης μπορεί να είναι μόνο λίγα τετράγωνα ή μίλια μακριά από την πανεπιστημιούπολη.

3. Τα τεκμήρια αποθηκεύονται σε απομακρυσμένες εγκαταστάσεις αποθήκευσης με συνεργασία πολλών πανεπιστημίων (Hill, et all., 2000).

Όλο και περισσότερο η απομακρυσμένη αποθήκευση θεωρείται ως μια στρατηγική που χρησιμοποιείται όχι μόνο ως μια αναγκαιότητα για τη διαχείριση τοπικών ελλείψεων χώρου, αλλά επίσης και ως μέσο για τη μείωση του υψηλού κόστους που σχετίζεται με την επ' αόριστον αποθήκευση του χαμηλής σε χρήση έντυπου υλικού. Οι οικονομίες που θα πραγματοποιηθούν από τις βιβλιοθήκες χρησιμοποιώντας απομακρυσμένη αποθήκευση αντισταθμίζει την ταλαιπωρία που προκύπτει από ορισμένους χρήστες, καθώς αντιμετωπίζουν μια αναμονή στην πρόσβαση στα αποθηκευμένα τεκμήρια.

Η πίεση για την ελαχιστοποίηση του μακροχρόνιου κόστους αποθήκευσης έχει οδηγήσει τις βιβλιοθήκες να αγκαλιάσουν τρόπους με τους οποίους οι δαπάνες που συνδέονται με την απομακρυσμένη αποθήκευση μπορούν να μειωθούν περαιτέρω. Αυτό έχει επιτευχθεί με δύο τρόπους. Πρώτον, από την εφαρμογή της ολοένα και πιο υψηλής σε πυκνότητα μορφής αποθήκευσης και δεύτερον από τις βιβλιοθήκες που συνεργάζονται, προκειμένου να μοιραστούν το κόστος που σχετίζονται με την απόκτηση, τη διαχείριση και τη διατήρηση της εγκατάστασης αποθήκευσης. Αυτό έχει είχε ως αποτέλεσμα τη σταθερή αύξηση του αριθμού των συνεργατικών ή ομοσπονδιακών εγκαταστάσεων αποθήκευσης που τις περισσότερες φορές αναφέρονται ως αποθετήρια έντυπου υλικού . Η χρήση των αποθετηρίων έντυπου υλικού είναι μια στρατηγική που όχι μόνο μειώνει το χώρο και τις πιέσεις από το κόστος που συνδέεται με τη μακροπρόθεσμη αποθήκευση του έντυπου υλικού, αλλά μπορεί επίσης να ωφελήσει τους χρήστες με τη βελτιστοποίηση της απόδοσης, της εύρεσης και της παράδοσης του χαμηλού σε χρήση έντυπου υλικού (Genoni, 2008).

1.1 Τυπικές αποθηκευτικές υπηρεσίες

Τα αποθετήρια βιβλιοθηκών προσφέρουν μερικές ή όλες από τις ακόλουθες υπηρεσίες:

- Επεξεργασία/αρχαιοθέτηση. Επεξεργασία των στοιχείων στην εγκατάσταση

και τοποθέτηση στους χώρους αποθήκευσης τους.

- Καθαρισμός και συντήρηση. Ξεκινώντας από τη βασική επιθεώρηση και ανάλογα με τις ανάγκες σκούπισμα με ηλεκτρική σκούπα των εισερχόμενων υλικών μέχρι τις σημαντικές εργασίες του καθαρισμού και της επισκευής.
- Περιβαλλοντικά-ελεγχόμενη μακροχρόνια ή μόνιμη αποθήκευση. Διατήρηση χαμηλών επίπεδων θερμοκρασίας και υγρασίας για τη μακροπρόθεσμη διατήρηση των χάρτινων υλικών.
- Φυσική παράδοση στοιχείων. Παροχή ενός μηχανισμού για τις βιβλιοθήκες ή τους χρηστές για τα ζητούμενα μεμονωμένα υλικά.
- Επιτόπου πρόσβαση χρήστη (αίθουσα ανάγνωσης). Παροχή ενός χώρου στο αποθετήριο για τους χρήστες για να ελέγχουν επιτόπου το υλικό που χρειάζονται.

1.2 Πλεονεκτήματα αποθετηρίων έντυπου υλικού

Οι λόγοι για τους οποίους τα αποθετήρια έχουν αναδειχθεί ως μια ελκυστική απάντηση στην αποθήκευση του έντυπου υλικού είναι κατά κύριο λόγο οι εξής:

- 1) Τα ιδρύματα απαλλάσσονται από το υψηλό άμεσο κόστος για την αποθήκευση και διατήρηση των τεκμηρίων που λαμβάνουν ελάχιστη ή καθόλου χρήση, και μπορούν να προλάβουν τη σημαντική δαπάνη που απαιτείται για την αποθήκευση των αυξανόμενων συλλογών.
- 2) Το σύστημα της βιβλιοθήκης ή του δικτύου που εξυπηρετείται από τα οφέλη του αποθετηρίου, εξασφαλίζει τη μόνιμη διατήρηση και τη διαθεσιμότητα των χαμηλής χρήσης υλικών σε ασφαλή και οικονομικά αποδοτική αποθήκευση.
- 3) Η ερευνητική κοινότητα εξυπηρετείται από τα οφέλη του αποθετηρίου, το οποίο μπορεί να υποστηρίξει μια τεχνολογική υποδομή και υπηρεσία που δεν

μπορεί να δικαιολογηθεί για μια ενιαία βιβλιοθήκη που λειτουργεί σαν έναν τοπικό χώρο αποθήκευσης (Genoni, 2008).

1.3 Έννοιες/ Μέθοδοι αποθήκευσης

Παρακάτω παραθέτονται κάποιοι ορισμοί σε έννοιες και μεθόδους που εμφανίζονται στην βιβλιογραφία σχετικά με την αποθήκευση:

Ιδρυματική Αποθήκευση (Institutional storage): Αποτελεί την πιο συνηθισμένη περίπτωση και συμβαίνει όταν μια ακαδημαϊκή βιβλιοθήκη κατασκευάζει νέα κτίρια εντός ή εκτός της πανεπιστημιούπολης με σκοπό να στεγάσει το υλικό της.

Συνεταιρική Αποθήκευση (Cooperative storage): Δύο ή περισσότερες βιβλιοθήκες μοιράζονται μια εγκατάσταση για οικονομικό όφελος αλλά δεν υπάρχει κοινή διαχείριση για το υλικό που στεγάζεται μέσα σ' αυτή. Αυτή είναι και η κύρια διαφορά μεταξύ της Συνεταιρικής αποθήκευσης και της Συνεργατικής αποθήκευσης καθώς η προσέγγιση της συνεταιρικής αποθήκευσης υποδηλώνει ότι μια μεγάλη βιβλιοθήκη συνεργάζεται με άλλες βιβλιοθήκες αναγνωρίζοντας ότι η μικρότερη δεν είναι σε θέση να συμβάλει στον ίδιο βαθμό μ' αυτήν. (Connor et all, 2001)

Συνεργατική Αποθήκευση (Collaborative Storage): Δυο ή περισσότερες βιβλιοθήκες μοιράζονται έναν χώρο αποθήκευσης με σκοπό την μείωση του κόστους που επιφέρει η μακροχρόνια αποθήκευση. Εδώ οι βιβλιοθήκες συμφωνούν σχετικά με τις πολιτικές διαχείρισης των αποθηκευμένων συλλογών που θα στεγάσουν, όπως είναι η μορφή, η διαχείριση και η πρόσβαση (Jilovsky, Genoni, 2008). Επίσης σ' αυτή την περίπτωση, όλες οι βιβλιοθήκες, μικρές και μεγάλες, λειτουργούν υπό πίεση ώστε να συμβάλλουν αποτελεσματικά, με διαφορετικό τρόπο η κάθε μια, προς όφελος του συνόλου (Connor et all, 2001).

Αποθετήριο βιβλιοθηκών: Στην ξένη βιβλιογραφία συναντάμε τους όρους 'repository'

και ‘depository’ όταν αναφέρονται σε αποθετήρια βιβλιοθηκών. Υπάρχει όμως μια μικρή σημαντική διάφορα στην έννοια των δυο αυτών λέξεων: Ένα ‘repository’ είναι μια ομάδα από βιβλιοθήκες που ενώνονται για να τοποθετήσουν υλικό σε μια μονάδα αποθήκευσης αλλά σ αυτή την περίπτωση απαιτείται από τις συνεργαζόμενες βιβλιοθήκες να παραχωρήσουν την κυριότητα του υλικού ώστε να δημιουργηθεί μια ανεξάρτητη συλλογή που θα περιέχεται πλέον στην κυριότητα του αποθετηρίου ή κάποιου άλλου ανεξάρτητου φορέα. Ως εκ τούτου είναι μια κοινή εγκατάσταση αποθήκευσης, η λειτουργία της οποίας υποστηρίζεται από ενιαίες πολιτικές και συστήματα διαχείρισης.

Στην περίπτωση του ‘depository’ πάλι μια ομάδα από βιβλιοθήκες ενώνονται για να τοποθετήσουν υλικό σε μια μονάδα αποθήκευσης αλλά εδώ διατηρούν την κυριότητα των υλικών τους.

Συμπαγή ράφια (Compact Shelving): είναι ένα σύστημα αποθήκευσης από τυπικά μεταλλικά ράφια που μετακινείται με κινητές άμαξες πάνω στο εγκατεστημένο με ράγες πάτωμα. Το συνολικό ύψος των ραφιών που αυξάνεται με το ύψος του φορείου, είναι συνήθως 4 ίντσες.

Σχήμα 1. Συμπαγή ράφια

Υψηλής πυκνότητας εγκαταστάσεις αποθήκευσης (High-density storage facility): Η υψηλής-πυκνότητας εγκαταστάσεις αποθήκευσης είναι ένα σύστημα αποθήκευσης. Σ αυτή την περίπτωση οι τόμοι αποθηκεύονται με βάση το μέγεθος σε ασυνήθιστα ψηλά ράφια κι όχι διαδοχικά με τον ταξινομικό αριθμό, όπως στην παραδοσιακή βιβλιοθήκη. Με αυτό τον τρόπο υπάρχει μεγαλύτερη αποδοτικότητα του χώρου σε σύγκριση με τα παραδοσιακά ράφια και μειώνεται σημαντικά και το κόστος λειτουργίας (Seaman, 2005).

Η Υψηλής πυκνότητας εγκαταστάσεις αποθήκευσης μοιράζονται αυτά τα χαρακτηριστικά:

- Έχουν σχεδιαστεί για την αποτελεσματική φύλαξη πολύ μεγάλων ποσοτήτων του υλικού της βιβλιοθήκης με χωρίς άμεση πρόσβαση των χρηστών. Οι Υψηλής πυκνότητας εγκαταστάσεις είναι εκείνες οι οποίες έχουν σχεδιαστεί για να κατέχουν από αρκετές εκατοντάδες χιλιάδες μέχρι αρκετούς εκατομμύρια τόμους.
- Είναι συνήθως χωριστές από τις παραδοσιακά ράφια των βιβλιοθηκών και συχνά βρίσκονται εκτός της πανεπιστημιούπολης.
- Στις περισσότερες περιπτώσεις, τα υλικά οργανώνονται σύμφωνα με το μέγεθος και όχι με τον ταξινομικό αριθμό, για να μεγιστοποιηθεί η πυκνότητα αποθήκευσης.
- Οι περισσότερες εγκαταστάσεις προσφέρουν διατήρηση περιβαλλοντικών συνθηκών υψηλής ποιότητας, με μειωμένη σταθερή θερμοκρασία (περίπου 50 ° Κελσίου) και σχετική υγρασία (35%).

Σχήμα 2. Υψηλής πυκνότητας εγκαταστάσεις αποθήκευσης

1.4 Αμερική

1.4.1 Ιστορική Ανάδρομη

Στα τέλη του 19ου αιώνα ο βιβλιοθηκονόμος του Πανεπιστημίου του Harvard W.C Lane, πρότεινε την δημιουργία ενός αποθετηρίου για λογαριασμό του Harvard. Ο Lane πρότεινε ένα ξεχωριστό κτίριο στο οποίο θα μπορούσαν να αποθηκευτούν βιβλία χαμηλής χρήσης, ελευθερώνοντας έτσι τα ράφια της βιβλιοθήκης. Το 1902 ο Πρόεδρος του Harvard C.W Eliot σε συνέδριο των βιβλιοθηκονόμων επανέφερε την πρόταση του Lane, προτείνοντας να καθιερωθούν σαφές πολιτικές ως προς την αποθήκευση του έντυπου υλικού, προσθέτοντας ότι τα βιβλία χαμηλής χρήσης θα πρέπει να στεγάζονται σε φθηνά κτίρια και τα διπλά αντίγραφα θα πρέπει να εξαλειφθούν όσο ο δυνατόν περισσότερο. Επίσης θεωρούσε ότι το κύριο κόστος συντήρησης μιας εγκατάστασης αποθήκευσης θα είναι μικρότερη από εκείνης της ενεργής βιβλιοθήκης (Harrar, 1971).

Μέχρι τον 2ο Παγκόσμιο Πόλεμο οι ακαδημαϊκές βιβλιοθήκες ήταν συγχρόνως και αποθήκες του υλικού τους και παρόλο που υπήρξε ραγδαία αύξηση των συλλογών τους, η οικοδόμηση νέων κτιρίων για να στεγάσουν το πλεονάζων υλικό τους δεν ήταν ακόμα εφικτή (Kohl,2003). Μετά τον 2ο Παγκόσμιο Πόλεμο οι οικονομικές συγκυρίες ήταν βελτιωμένες και πολλές βιβλιοθήκες κατασκεύασαν νέες εγκαταστάσεις για να στεγάσουν τις επιπλέον συλλογές τους (Murray-Rust, 2005). Παρότι όμως την κατασκευή νέων εγκαταστάσεων, η ιδέα της χαμηλού κόστους συνεργατικής αποθήκευσης των ελάχιστα σε χρήση βιβλίων συζητήθηκε κατά την διάρκεια των χρόνων που μεσολάβησαν.

Έτσι μετά από χρόνια σχεδιασμού, δημιουργήθηκε το 1942 το New England Deposit Library, ένα αποθετήριο που εξυπηρετούσε ακαδημαϊκά ιδρύματα, όπως το Πανεπιστήμιο του Harvard. Σύμφωνα με τους όρους της αρχικής συμφωνίας, κάθε μέλος είχε ένα μισθωμένο χώρο στο κτίριο, όπου επέλεγε και μετέφερε στα ράφια δικά του υλικά για αποθήκευση. Βασικοί στόχοι του πρώτου αυτού αποθετηρίου ήταν η οικονομία στην αποθήκευση και η εξάλειψη των διπλών αντίτυπων. Το πιο σημαντικό όμως επίτευγμα του, πέρα από την χαμηλή κόστους αποθήκευση των βιβλίων με ελάχιστη χρήση, ήταν η απόδειξη ότι η αποθήκευση βιβλίων από απόσταση άρχισε να γίνεται αποδεκτή από τους βιβλιοθηκονόμους.

Το 1949 δέκα πανεπιστήμια της Κεντρικής και της Βόρειας Αμερικής, έπειτα από συζητήσεις χρόνων, δημιούργησαν το Midwest Inter-Library Center, έναν χώρο αποθήκευσης για την συνεργατική επιμέλεια, αγορά, οργάνωση και εξυπηρέτηση των ελάχιστα σε χρήση ερευνητικών υλικών ανάμεσα στις βιβλιοθήκες-μέλη. Στα μέσα της δεκαετίας του '60 το MILC άλλαξε το όνομά του σε Center for Research Libraries (CRL).

Το Hampshire Inter-Library Center ήταν ένα άλλο παράδειγμα συνεργασίας βιβλιοθηκών στη δυτική Μασαχουσέτη. Τα κολέγια του Κονέκτικατ συζητούσαν την κεντρική αποθήκευση μεγάλων πληροφοριακών συλλογών το 1940. Τελικά το 1951 ένα υποσύνολο αυτής της ομάδας (Amherst, Mount Holyoke και Smith) δημιούργησε το HLIC, το οποίο εξυπηρετούσε προπτυχιακούς φοιτητές, το επιστημονικό προσωπικό και μερικούς απόφοιτους. Ο σκοπός του κέντρου ήταν διπλός:

- η κοινή αποθήκευση των σπάνιων και των ελάχιστα σε χρήση περιοδικών και μονογραφιών, τα οποία θεωρούνταν άχρηστα για κάποιο ίδρυμα να τα αποκτήσει αλλά ήταν επιθυμητά για ερευνητικούς σκοπούς.
- η απελευθέρωση χρηματικών πόρων που θα χρησιμοποιούνταν για την κάλυψη λιγότερων διαδεδομένων ερευνητικών υλικών με τη συγκέντρωση τρεχουσών και μη συνδρομών εξειδικευμένων περιοδικών χωρίς μεγάλη ζήτηση.

Μέχρι τα μέσα της δεκαετίας του 1970 οι ακαδημαϊκές βιβλιοθήκες στις Ηνωμένες Πολιτείες, ακόμα και αυτές που ήταν μέλη των τριών εγκαταστάσεων συνεργατικής αποθήκευσης, ανταποκρίθηκαν στις απαιτήσεις για αύξηση του χώρου με την κατασκευή νέων εγκαταστάσεων, όπως στην περίπτωση του Πανεπιστημίου της Νότιας Καρολίνας, ή την επέκταση υφισταμένων. Παρόλα αυτά, από τα τέλη του 1970 οι εκπρόσωποι των πανεπιστημίων άρχισαν να ψάχνουν τρόπους για να μειώσουν τις δαπάνες της βιβλιοθήκης. Έτσι για να αποφύγουν το κόστος κατασκευής νέων εγκαταστάσεων ζήτησαν από τους βιβλιοθηκονόμους να εξετάσουν εναλλακτικές λύσεις για την αποθήκευση του υλικού της βιβλιοθήκης. Οι βιβλιοθηκονόμοι πρότειναν την λύση της μικροφόρμας και της απομακρυσμένης αποθήκευσης ή αλλιώς των αποθετηρίων, για ορισμένα από τα παλαιότερα και λιγότερο χρησιμοποιημένα τεκμήρια στις συλλογές τους. Η χρήση της μικροφόρμας όμως έγινε μόνο τη δεκαετία του 1970 και του 1980 καθώς πολλοί βιβλιοθηκονόμοι

είδαν την μικροφόρμα ως μια σημαντική αλλά προσωρινή απάντηση στην ανάγκη επέκτασης του αποθηκευτικού χώρου (Bridegam, 2001).

Το αποθετήριο του Harvard το 1986, πρωτοστάτησε στην κατασκευή ειδικά σχεδιασμένων αποθηκευτικών εγκαταστάσεων. Άλλα γνωστά αποθετήρια ήταν το Northern California Regional Facility (1980) και το Buhr Shelving Facility (1981).

1.4.2 Σύγχρονες εξελίξεις

Το 2001-2002 ο Σύνδεσμος των Ερευνητικών Βιβλιοθηκών (ARL) εκτιμούσε ότι οι βιβλιοθήκες-μέλη του πρόσθεσαν 9.480.045 τόμους στις συλλογές τους. Παρόλα αυτά, λίγα πανεπιστήμια πρόσθεσαν σημαντικό χώρο στα ράφια για να αποθηκεύσουν τις αυξανόμενες έντυπες συλλογές τους (Seaman, 2005).

Μελέτη από τον Michael Cooper (1991) δείχνει ότι η συχνότητα που ένα τεκμήριο δανείζεται επηρεάζει το κόστος ανά τόμο για αποθήκευση. Ο Cooper δείχνει ότι αν ένα βιβλίο δανείζεται επτά ή περισσότερες φορές στη διάρκεια της ζωής του, η ανοικτής-πρόσβασης αποθήκευση είναι οικονομικά αποδοτική. Ένα βιβλίο που δανείζεται λιγότερο από επτά φορές θα πρέπει να εξετάζεται για συμπαγή ή εξωτερική αποθήκευση. Με αυτή τη μελέτη και άλλες αντίστοιχες κατά νου, μερικοί βιβλιοθηκονόμοι εντόπισαν κομμάτια των συλλογών τους, που χρησιμοποιούνταν λιγότερο και μετακόμισαν τις ποσότητες αυτές σε πρόσφατα εγκατεστημένα κινητά συμπαγή ράφια. Το κοινό είχε ακόμα πρόσβαση σε αυτό το υλικό, αλλά ήταν στην μειονεκτική θέση να χρειάζεται να περιμένει για να ανοίξουν τα ράφια. Το σημαντικό στοιχείο ήταν ότι τα βιβλία ήταν ακόμη διαθέσιμα στην πανεπιστημιούπολη. Αλλά μετά από λίγο καιρό, ακόμη και με την πρόσθετη χωρητικότητα που παρεχόταν από τα συμπαγή ράφια, ο χώρος για νέα βιβλία είχε και πάλι εξαντληθεί. Οι διαχειριστές των βιβλιοθηκών ήταν αδυσώπητοι: Οι βιβλιοθήκες δεν μπορούσαν να επεκταθούν. Η μόνη εναπομένουσα λύση ήταν να αποθηκεύουν υλικά που ήταν απίθανο να ζητούνται συχνά, σε εξωτερικές εγκαταστάσεις (Bridegam, 2001).

Έτσι, μέχρι τις αρχές της δεκαετίας του 1990, σχεδόν όλες οι ακαδημαϊκές βιβλιοθήκες έχτισαν μεμονωμένες εξωτερικές αποθηκευτικές εγκαταστάσεις για δική

τους χρήση. Μάλιστα, από τα τέλη της δεκαετίας του 1990, κορυφαίοι αρχιτέκτονες και σχεδιαστές βιβλιοθηκών είκαζαν ότι οποιαδήποτε βιβλιοθήκη με περισσότερο από ένα εκατομμύριο τόμους θα διατηρήσει μια εξωτερική εγκατάσταση αποθήκευσης ως αναπόσπαστο μέρος της στρατηγικής της σχετικά με την διαχείρισης της συλλογής. Τα τελευταία χρόνια επίσης αυξήθηκε σημαντικά και ο αριθμός των κοινών εξωτερικών εγκαταστάσεων αποθήκευσης.

Οι Hill et all. (2000) θέλοντας να δώσουν ένα παράδειγμα πανεπιστήμιου που κατέφυγε στην λύση της απομακρυσμένης αποθήκευσης στην Αμερική, αναφέρονται στο παράδειγμα του Πανεπιστημίου του Akron. Με μια αυξανόμενη συλλογή, περιορισμένο χώρο ραφιών και έλλειψη χρηματοδότησης για την επέκταση των κεντρικών εγκαταστάσεων, οι βιβλιοθήκες του πανεπιστήμιου, μετά από διάφορες προσωρινές λύσεις, αποφάσισαν την αποθήκευση των περιοδικών εκδόσεων σε εγκαταστάσεις αποθήκευσης εντός και εκτός της πανεπιστημιούπολης και να παραδίδονται στους χρήστες άρθρα και τόμοι ύστερα από σχετικό αίτημα.

Ο πρώτος χώρος που διατέθηκε ήταν περίπου 10000 τετραγωνικά πόδια από ράφια στο υπόγειο του κτιρίου Polka, ένα πρώην πολυκατάστημα που αγοράστηκε από το πανεπιστήμιο και ανακατασκευάστηκε για αίθουσες διδασκαλίας και γραφεία. Το μεγαλύτερο μέρος της εγκατάστασης προοριζόταν για την αποθήκευση του χαμηλής σε χρήση υλικού της βιβλιοθήκης. Οι μονογραφίες και οι ταξινομημένες περιοδικές εκδόσεις (πχ πρακτικά, ευρετηριάσεις) αρχειοθετούνταν με βάση τον ταξινομικό αριθμό, με την καταχώρηση των στοιχείων στον online κατάλογο να αντανακλούν την θέση τους.

Οι βιβλιοθήκες του Πανεπιστημίου επίσης αποθήκευσαν μια μεγάλη ποσότητα του υλικού τους και στο Northeastern Ohio Cooperative Library Depository, μια εγκατάσταση συνεταιριστικής αποθήκευσης στο βορειανατολικό Ohio.

Υψηλής Πυκνότητας Εγκαταστάσεις (High-Density storage facilities)

Εκτός από την αύξηση της τάσης για κοινόχρηστες εγκαταστάσεις, οι βιβλιοθήκες στην Αμερική προτιμούν την υψηλής πυκνότητας εγκατάσταση αποθήκευσης (high-density storage facility) για το υλικό τους. Σύμφωνα με την Payne (2007) από το καλοκαίρι του 2007, 68 υψηλής πυκνότητας εγκαταστάσεις αποθήκευσης βιβλιοθηκών στη Βόρεια Αμερική κατέχουν πάνω από 70 εκατομμύρια

τόμους βιβλιοθηκών, ή περίπου το 7% από ένα δισεκατομμύριο τόμους που ανήκουν σε ακαδημαϊκές βιβλιοθήκες στην περιοχή.

Οι περισσότερες υψηλής πυκνότητας εγκαταστάσεις που κατασκευάζονται στη Βόρεια Αμερική κατά τα τελευταία 20 χρόνια ακολουθούν ένα από τα δύο σχέδια:

- Υψηλά σταθερή αποθήκευση (30 πόδια + σε ύψος) με τους τόμους να αποθηκεύονται με βάση το μέγεθος σε χάρτινους δίσκους για χειροκίνητη ανάκτηση από έναν χειριστή. Αυτός ο σχεδιασμός συχνά αποκαλείται το «μοντέλο του Harvard» και το ακολουθεί η πλειονότητα των υψηλής πυκνότητας εγκαταστάσεων αποθήκευσης στη Βόρεια Αμερική σήμερα (38 από 68 εγκαταστάσεις, ή 56%) μετά το πρώτο σχέδιο που έγινε δημοφιλές από το Πανεπιστήμιο του Harvard το 1986. Μια ευρεία ποικιλία ακαδημαϊκών βιβλιοθηκών έχουν κατασκευάσει εγκαταστάσεις σύμφωνα με το μοντέλο του Harvard, συμπεριλαμβανομένης της Βιβλιοθήκης του Κογκρέσου, του Πανεπιστημίου του Yale, του Πανεπιστήμιο του Στάνφορντ, του Πανεπιστήμιο του Brown, του Πανεπιστημίου της Αριζόνας, του Πανεπιστήμιο του Rice, του Πανεπιστήμιο του Buffalo, και του Πανεπιστήμιο της Δυτικής Βιρτζίνιας (Payne, 2007).

Τα χαρακτηριστικά αυτών των εγκαταστάσεων περιλαμβάνουν:

1. Υψηλής πυκνότητας ράφια 10 μέτρων.
2. Έχουν σχεδιαστεί για την επίτευξη της μεγίστης αποδοτικότητας του χώρου και είναι συνήθως κτισμένα έξω από την πανεπιστημιούπολη για να επωφελούνται από το χαμηλότερο κόστος της τοποθεσίας.
3. Οι τόμοι ταξινομούνται σύμφωνα με το μέγεθος κι όχι σύμφωνα με τον ταξινομικό αριθμό.
4. Το τυπικό μοντέλο του Χάρβαρντ μπορεί να χωρέσει πάνω από 1 εκατομμύριο τόμους.
5. Το υλικό μπορεί να ανακτηθεί από το προσωπικό χρησιμοποιώντας μηχάνημα συλλογής παραγγελιών.
6. Διαθέτουν υπηρεσία ταχυμεταφορών, εντός 24 ωρών από την αίτηση και σχεδόν όλες παρέχουν την ίδια ή την επομένη μέρα ηλεκτρονικές παραδόσεις

εγγράφων για άρθρα περιοδικών.

7. Πολλές απ' αυτές τις εγκαταστάσεις παρέχουν επίσης μια αίθουσα ανάγνωσης όπου οι ερευνητές μπορούν επιτόπου να εξετάσουν μεγάλες ποσότητες υλικών, όπως μια μεγάλη σειρά περιοδικών ή μια μεγάλη αρχαιακή συλλογή.
8. Επειδή αυτές οι εγκαταστάσεις διαθέτουν χαμηλής χρήσης στοιχεία, τα ποσοστά δανεισμού είναι συνήθως αρκετά χαμηλά. Αναφέρεται μάλιστα ότι ο ετήσιος δανεισμός σ αυτό το μοντέλο εγκαταστάσεων στην Αμερική κινείται σταθερά από 1% έως 2% των αποθηκευμένων τόμων.

Κάποιοι παράγοντες που έχουν οδηγήσει στην ταχεία εξάπλωση των υψηλής πυκνότητας εγκαταστάσεων αποθήκευσης τις τελευταίες δεκαετίες σύμφωνα με την Payne (2007) είναι:

1. Ο επαναπροσδιορισμός των βασικών βιβλιοθηκών των πανεπιστημίων. Πολλές πανεπιστημιούπολεις είναι πλήρως χτισμένες και δεν υπάρχει πλέον χώρος για επιπλέον κατασκευές. Οι βιβλιοθήκες καλούνται να συναγωνιστούν για χώρο κοιτώνες, κέντρα φοιτητών τα όποια προσελκύουν πιο άμεσα τους φοιτητές. Ως αποτέλεσμα, οι βιβλιοθήκες πρέπει να εμφανίζονται κυρίως ως κέντρα για ανεξάρτητο και συνεργατικό διάβασμα και μελέτη παρά ως αποθηκευτικοί χώροι φυσικών συλλογών.
 2. Η αύξηση των ηλεκτρονικών περιοδικών. Τα ηλεκτρονικά περιοδικά και οι βάσεις δεδομένων, τα οποία είναι διαθέσιμα οποιαδήποτε στιγμή, μέσα και έξω από τις πανεπιστημιούπολεις, έχουν δραματικά μειώσει την χρήση των έντυπων περιοδικών εκδόσεων στις ακαδημαϊκές βιβλιοθήκες. Το JSTOR πρόγραμμα, το οποίο ψηφιοποιεί παρωχημένα τεύχη περιοδικών, πρότεινε ότι οι βιβλιοθήκες θα μπορούσαν να αντέξουν οικονομικά το κόστος της online συλλογής του προγράμματος του JSTOR, μέσω της αποφυγής κόστους που επιτυγχάνεται με την αφαίρεση των παρωχημένων περιοδικών από την βιβλιοθήκη.
- Αυτοματοποιημένο σύστημα αποθήκευσης και ανάκτησης (ASRS) με τους τόμους να αποθηκεύονται σε μεταλλικούς κάδους για ανάκτηση από ένα ρομποτικό μηχανισμό. Συνήθως αυτά τα συστήματα είναι χτισμένα ως

προσθήκη στο κτίριο της βιβλιοθήκης της πανεπιστημιούπολης κατά τη διάρκεια ενός συνολικού σχεδίου αναδιαμόρφωσης της βιβλιοθήκης. (Payne, 2007). Για μεγάλες βιβλιοθήκες με υλικά συλλογής που δεν είναι απαραίτητη η πρόσβαση σε καθημερινή βάση, όπως μεγάλες συλλογές εγγράφων της κυβέρνησης ή παλιά περιοδικά, ένα αυτοματοποιημένο σύστημα αποθήκευσης και ανάκτησης (ASRS) μπορεί να είναι μια εφικτή και οικονομικά αποδοτική προσέγγιση για την αποθήκευση συλλογής. Τέτοιου είδους συστήματα που έχουν εγκατασταθεί σε έναν αριθμό ακαδημαϊκών βιβλιοθηκών, μειώνουν το ποσό της επιφάνειας δαπέδου που απαιτείται για την αποθήκευση της συλλογής σημαντικά πιο κάτω από εκείνο που απαιτείται ακόμη και για τα συμπαγή ράφια. Το κόστος του αυτόματου εξοπλισμού και η κατασκευή του χώρου αποθήκευσης γενικά αντισταθμίζεται από την εξοικονόμηση πόρων που προκύπτουν από το μειωμένο μέγεθος της κτιρίου (Seems, 2004). Η προσέγγιση ASRS αντιπροσωπεύει το ταχύτερο αναπτυσσόμενο τμήμα στην αποθήκευση υψηλής πυκνότητας, με συνολικά 15 εγκαταστάσεις ASRS στις βιβλιοθήκες της Βόρειας Αμερικής εκ των οποίων οι 9 (60%) χτίστηκαν την τριετία 2004 - 2007. Οι Βιβλιοθήκες με ASRS περιλαμβάνονται από το Κρατικό Πανεπιστήμιο της Καλιφόρνιας στο Northridge (η πρώτη το 1992), το Πανεπιστήμιο της Γιούτα, το Πανεπιστήμιο της Νεβάδα στο Λας Βέγκας, το Κρατικό Πανεπιστήμιο του Σικάγου, και το Πανεπιστήμιο του Colgate.

Σύγχρονες Μελέτες

Το 2003 ο Reilly ανέλαβε μια μελέτη για λογαριασμό του Council on Library and Information Resources. Στη μελέτη του αυτή, ο Reilly αναφέρεται στην αυξημένη χρήση των αποθετηρίων στις ΗΠΑ, παρουσιάζοντας παραδείγματα αποθετηρίων που έχουν αναπτυχθεί είτε σε γεωγραφική (κράτος) βάση είτε με τη μορφή της κοινοπραξίας (Reilly, 2003).

Το 2006 η Ένωση Ερευνητικών Βιβλιοθηκών ανέλαβε μια ερευνά στις ΗΠΑ με σκοπό να υποβάλει έκθεση σχετικά με την εξέλιξη της εκμετάλλευσης του χώρου από τα μέλη της. Ογδόντα πέντε από τις 123 βιβλιοθήκες-μέλη της ARL (69%) ανταποκρίθηκαν στην έρευνα. Από αυτές, οι 68 (80%) είχαν είτε τρέχουσα χρήση

μιας απομακρυσμένης εγκατάστασης αποθήκευσης ή σχεδίαζαν να εφαρμόσουν μια τέτοια εγκατάσταση. Είκοσι-πέντε από αυτές τις βιβλιοθήκες ανέφεραν ότι οι εγκαταστάσεις τους λειτουργούσαν για λιγότερο από έξι χρόνια, και 18 χρησιμοποιούσαν δύο ή περισσότερες απομακρυσμένες εγκαταστάσεις. Η χρήση των απομακρυσμένων εγκαταστάσεων από τα μέλη της ARL έχει αυξηθεί από το 1998, όπου πραγματοποιήθηκε αντίστοιχη έρευνα και, αν κρίνει κανείς από τις απαντήσεις σε αυτή την έρευνα, η τάση αυτή θα συνεχιστεί. Άλλη ανοδική τάση παρατηρείται και στη χρήση κοινών εγκαταστάσεων: 22 ερωτηθέντες σε αυτή την έρευνα χρησιμοποιούν κοινόχρηστες εγκαταστάσεις σε σύγκριση με 11 στην έρευνα του 1998.

Μολονότι ορισμένες βιβλιοθήκες ανέφεραν ότι αναζητούν εναλλακτικές λύσεις, όπως η απόσυρση συλλογών έντυπου υλικού που είναι διαθέσιμες ψηφιακά, αντί να κατασκευάσουν νέες ή να επεκτείνουν τις ήδη υπάρχουσες απομακρυσμένες εγκαταστάσεις, η ποσότητα του νέου έντυπου υλικού που λαμβάνεται από τις βιβλιοθήκες συνεχίζει να απαιτεί περισσότερο χώρο. Η αυξημένη χρήση του ψηφιακού υλικού και η μαζική ψηφιοποίηση των παλαιότερων έργων μπορεί να χρησιμεύσει για την άμβλυνση της αύξησης των φυσικών συλλογών κατά την επόμενη δεκαετία, αλλά οι τάσεις αυτές δεν είχαν ακόμη κάποια επίδραση στον σχεδιασμό των βιβλιοθηκών. Ωστόσο, σε αυτή την έρευνα βλέπουμε ξεκάθαρα ότι οι απομακρυσμένες εγκαταστάσεις αποθήκευσης συνεχίζουν να είναι μια συνηθισμένη στρατηγική των ARL βιβλιοθηκών για να αντιμετωπίζουν την στενότητα του χώρου τους (Deardorff, Aamot, 2006).

Οι Hill et al.(2000), μέσα από το άρθρο τους αναφέρονται σε μια έρευνα που διεξήγαγαν για λογαριασμό της ακαδημαϊκής βιβλιοθήκης του Άκρον, στην οποία εξέτασαν τη συχνότητα της χρήσης των περιοδικών εκδόσεων που είχαν αποθηκευτεί το 1994 σε μια απομακρυσμένη εγκατάσταση αποθήκευσης. Η σύγκριση της χρήσης των περιοδικών εκδόσεων πριν την αποθήκευσης τους και μετά, έδειξε σαφώς μια δραματική μείωση στη χρήση των περιοδικών εκδόσεων μετά την αποθήκευση τους, αποδεικνύοντας ότι η αποθήκευση μπορεί να είναι ένα σημαντικό αντικίνητρο για τη χρήση των περιοδικών εκδόσεων από τους χρήστες της βιβλιοθήκης.

Παραδείγματα Αποθετηρίων (depositories) στην Αμερική

- **WRLS:** Η Washington Research Library Consortium (WRLC) λειτουργεί, εκτός από ένα ψηφιακό σύστημα βιβλιοθήκης, και ένα κοινόχρηστο χώρο αποθήκευσης που εξυπηρετεί οκτώ πανεπιστημιακές βιβλιοθήκες στην Ουάσιγκτον. Αυτές οι βιβλιοθήκες διατηρούν έναν κοινό κατάλογο για τη στήριξη κοινοπραξιών δανεισμού και προβάλλουν τα συνδυασμένα αποκτήματα τους ως κοινόχρηστη συλλογή. Η εγκατάσταση αποθήκευσης εμφανίζεται ως ένα άλλο υποκατάστημα της βιβλιοθήκης στο κοινό κατάλογο, και οι τόμοι αρχειοθετούνται στα ράφια αποθήκευσης χωρίς να λαμβάνεται υπόψη η ιδιοκτησία. Η εγκατάσταση WRLC περιέχει σήμερα περίπου ένα εκατομμύριο στοιχεία.
- **ReCAP:** Η Research Collections and Preservation Consortium (ReCAP) εγκατάσταση ανήκει από κοινού στη Δημόσια Βιβλιοθήκη της Νέας Υόρκης, στο Πανεπιστήμιο της Κολούμπια και στο Πανεπιστήμιο του Πρίνστον, και βρίσκεται και λειτουργεί στο Πανεπιστήμιο του Πρίνστον. Πριν την ένταξή του με την NYPL (New York Public Library) και το Πανεπιστήμιο του Πρίνστον για να δημιουργήσουν την ReCAP, το Πανεπιστήμιο της Κολούμπια είχε περισσότερο από ένα εκατομμύριο τόμους αποθηκευμένους σε τρεις περιοχές στο Μανχάταν και το Μπρονξ. Στη ReCAP, οι συλλογές, οι κατάλογοι, ακόμη και τα ράφια είναι ξεχωριστά: οι συμμετέχουσες βιβλιοθήκες πληρώνουν για μια προ-διάθεση ενός συνόλου φυσικών ραφιών, έτσι ώστε όλα τα ράφια και τα τεκμήρια να διαχωρίζονται με βάση τον ιδιοκτήτη. Έτσι η εγκατάσταση ReCap λειτουργεί περισσότερο σαν συνεταιρικό κτίριο, με χωριστά δικαιώματα ιδιοκτησίας σε μεμονωμένους χώρους. Η ReCap είναι μια από τα μεγαλύτερες εγκαταστάσεις, με πάνω από τέσσερα εκατομμύρια τόμους να αποθηκεύονται σήμερα και με μια συνολική χωρητικότητα για περίπου επτά εκατομμύρια τόμους. Υπάρχουν, επίσης, περιθώρια επέκτασης στην περιοχή, που θα υποστηρίξει συνολικά περίπου 37 εκατομμύρια τόμους.
- **NRLF:** Το Northern Regional Library Facility (NRLF) είναι ένα από τα δύο

κρατικά χρηματοδοτούμενα περιφερειακά αποθετήρια στην Καλιφόρνια, και εξυπηρετεί το Πανεπιστήμιο της Καλιφόρνια (UC) Berkeley, του Σάντα Κρουζ, του Σαν Φρανσίσκο, του Davis, και από το 2004, του Merced. Η μέγιστη χωρητικότητα του φτάνει στους 5,45 εκατομμύρια τόμους (Reily, 2003).

- **MLAC:** Το αποθετήριο της Minnesota Library Access Center (MLAC) το οποίο λειτουργείται από την Minitex στο Πανεπιστήμιο της Μινεσότα, είναι μια τροποποιημένη εγκατάσταση σύμφωνα με το μοντέλο του Χάρβαρντ, χτισμένη μέσα σε σπηλιές. Ως μια εγκατάσταση που υποστηρίζεται από το κράτος, η MLAC περιλαμβάνει τόμους από δημόσιες βιβλιοθήκες όπως επίσης και από ακαδημαϊκές, και όλα τα τεκμήρια που αποθηκεύονται στην MLAC είναι διαθέσιμα για χρήση από κάθε κάτοικο της Μινεσότα

Σύμφωνα με την Payne (2005), η μοναδική κοινόχρηστη εγκατάσταση αποθήκευσης στις ΗΠΑ που λειτουργεί ως repository, είναι αυτή που διοικείται από την Five Colleges, Inc. στην Μασαχουσέτη. Η Five Colleges, Inc είναι μια μακροχρόνια κοινοπραξία αποτελούμενη από τα κολέγια του Amherst, Hampshire, Smith, και Mount Holyoke και από το Πανεπιστήμιο της Μασαχουσέτης. Δεμένα περιοδικά αποθηκεύονται στο Five College Library Depository, τα όποια αυτά που ανήκουν στα τέσσερα κολέγια (αλλά όχι στο κρατικό πανεπιστήμιο) περιέρχονται στην ιδιοκτησία της κοινοπραξίας.

Μερικές κοινόχρηστες εγκαταστάσεις λειτουργούν ως "de facto" αποθετήρια/repositories. Αυτό σημαίνει ότι θεσπίζουν μια χωρίς-διπλότυπα πολιτική στην κοινή εγκατάσταση, αλλά μεμονωμένα οι βιβλιοθήκες διατηρούν την κυριότητα των αποθηκευμένων τόμων και εγγυώνται να τα κάνουν διαθέσιμα και στα υπόλοιπα μέλη. Παραδείγματα de facto αποθετηρίων περιλαμβάνουν την εγκατάσταση του Five Colleges of Ohio CONStor (μια κοινοπραξία που αποτελείται από το Κολέγιο του Wooster, το Πανεπιστήμιο του Denison, το Κολέγιο του Kenyon, το Πανεπιστήμιο του Ohio Wesleyan, και το κολέγιο του Oberlin και έχει χωρητικότητα 200.000 τόμους) και την Preservation and Access Service Center for Colorado Academic Libraries (PASCAL), μία από τις πρώτες συνεργατικές υψηλής πυκνότητας

εγκαταστάσεις αποθήκευσης η οποία αποτελεί μια δημόσια-ιδιωτική συνεργασία μεταξύ των πανεπιστημιούπολεων του Πανεπιστημίου του Κολοράντο στο Boulder, στο Ντένβερ, και του Κέντρου Επιστημών Υγείας, όλων των δημόσιων ιδρυμάτων, καθώς και του Πανεπιστήμιο του Ντένβερ, ενός ιδιωτικού ιδρύματος. Το αποθετήριο του PASCAL συνδυάζει τα χαμηλής χρήσης υλικά από τέσσερα ξεχωριστά ιδρύματα, σε μια ενιαία συλλογή, άμεσα προσιτή σε περιφερειακούς χρήστες μέσω ενός κοινού καταλόγου και δανείζει τα τεκμήρια τους, ανεξαρτήτως ιδρυματικής ιδιοκτησίας, κάτω από ένα ενιαίο σύνολο πολιτικών δανεισμού (Seamen, 2005).

1.5 Αυστραλία

Σύμφωνα με τον Genoni (2008) παρά την ευρεία υιοθέτηση του ψηφιακού περιεχομένου, πολλές ακαδημαϊκές βιβλιοθήκες στην Αυστραλία υποφέρουν από έλλειψη χώρου για την αποθήκευση του έντυπου υλικού τους. Όχι μόνο οι βιβλιοθήκες συνεχίζουν να αποκτούν έντυπο υλικό, αλλά αντιμετωπίζουν επίσης την αυξανόμενη ανάγκη να χρησιμοποιήσουν προνομιακό χώρο της βιβλιοθήκης για σκοπούς άλλους από την αποθήκευση όπως για εγκαταστάσεις υπολογιστών ανοικτές στο κοινό. Την ίδια στιγμή που οι βιβλιοθήκες αντιμετωπίζουν αυτό το πρόβλημα χώρου, υπάρχει επίσης και ισχυρή θεσμική απροθυμία να αμβλύνει το πρόβλημα με την παροχή νέων ή την επέκταση των υπαρχόντων κτιρίων.

Υπό αυτές τις συνθήκες, πολλές βιβλιοθήκες στρέφονται προς την αποθήκευση εκτός του αρχικού χώρου ως λύση. Τα πλεονεκτήματα της αποθήκευσης εκτός του αρχικού χώρου βρέθηκαν στη μείωση του κόστους της τοποθεσίας, των κτιρίων και της συντήρησης, το οποίο σε συνδυασμό με την αποτελεσματικότητα του κόστους της υψηλής πυκνότητας αποθήκευσης, μπορεί να μειώσει σημαντικά το μακροπρόθεσμο κόστος. Τα μειονεκτήματα βρίσκονται στο αναπόφευκτο της μειωμένης πρόσβασης σε αποθηκευμένο υλικό, με αποτέλεσμα μια περαιτέρω μείωση της χρήσης των στοιχείων που αποθηκεύονται συχνά με βάση την ήδη χαμηλή χρήση τους. Οι οικονομίες που θα πραγματοποιηθούν όμως από την χρήση της απομακρυσμένης αποθήκευσης αντισταθμίζουν την ταλαιπωρία στην οποία

υποβάλλονται μερικοί χρήστες που περιμένουν την πρόσβαση σε αποθηκευμένα αντικείμενα (Hill, et all, 2000).

Η πίεση όμως για επιπλέον ελαχιστοποίηση της μακροχρόνιας σε κόστος αποθήκευση έχει οδηγήσει τις βιβλιοθήκες να αγκαλιάσουν τρόπους με τους οποίους οι δαπάνες που συνδέονται με την απομακρυσμένη αποθήκευση μπορεί να μειωθεί περαιτέρω. Αυτό έχει επιτευχθεί με δύο τρόπους:

- Από την εφαρμογή της όλο και πιο υψηλής σε πυκνότητα αποθήκευσης.
- Με τις συνεργαζόμενες βιβλιοθήκες να μοιράζονται τα έξοδα που συνδέονται με την απόκτηση, τη διαχείριση και τη διατήρηση μιας εγκατάστασης αποθήκευσης. Το αποτέλεσμα είναι μια σταθερή αύξηση του αριθμού των συνεργατικών εγκαταστάσεων ή αλλιώς των αποθετηρίων έντυπου υλικού. Η χρήση των αποθετηρίων έντυπου υλικού όχι μόνο μειώνει το χώρο και τις πιέσεις από το κόστος που σχετίζεται με την μακροπρόθεσμη αποθήκευση του έντυπου υλικού αλλά μπορεί να ωφελήσει επίσης τους χρήστες βελτιστοποιώντας την αποτελεσματικότητα της εύρεσης και την παράδοσης της χαμηλής χρήσης έντυπων υλικών (Genoni, Vegra, 2009).

Παραδείγματα αποθετηρίων στην Αυστραλία

Στην περίπτωση της Αυστραλίας 2 αποθετήρια που έκαναν την εμφάνισή τους το 1984 και 1997 αντίστοιχα, έλυσαν σε αρκετά μεγάλο βαθμό το χρόνιο πρόβλημα που αντιμετώπιζαν οι ακαδημαϊκές βιβλιοθήκες με την έλλειψη χώρου αποθήκευσης αλλά και με την αδυναμία χρηματοδότησης για νέες εγκαταστάσεις ή επεκτάσεις των ήδη υπαρχόντων κτιρίων.

Το πρώτο από τα 2 αποθετήρια ήταν το Join Library Store και αναπτύχθηκε από τα πανεπιστήμια του Φλίντερς και της Αδελαΐδας το 1984 και αργότερα επεκτάθηκε με τη συμμετοχή του Πανεπιστημίου της Νότιας Αυστραλίας. Αρχικά στο αποθετήριο στεγάζονταν περίπου 500.000 τόμοι και αυτή η χωρητικότητα διπλασιάστηκε με επέκταση του κτιρίου που ολοκληρώθηκε το 1997. Η κοινοπραξία των πανεπιστημίων επεκτάθηκε για να περιλάβει το Πανεπιστήμιο της Νότιας Αυστραλίας και μετονομάστηκε σε Universities Research Repository South Australia

(Genoni, 2008). Στην περίπτωση αυτή, οι βιβλιοθήκες-μέλη δεν υποχρεώνονται να διατηρήσουν επ' αόριστον το υλικό τους στο αποθετήριο και η ιδιοκτησία του αποθηκευμένου υλικού σ αυτή την περίπτωση παραμένει στις βιβλιοθήκες-μέλη, δεν υπάρχει δηλαδή μεταφορά κυριότητας στο αποθετήριο (Genoni, Vegra, 2009).

Το δεύτερο αποθετήριο είναι το CARM Centre και θεωρείται το πιο αξιόλογο αποθετήριο στην Αυστραλία, καθώς είναι ένα ειδικά κατασκευασμένο, υψηλής πυκνότητας, ελεγχόμενο περιβαλλοντικά αποθετήριο, το οποίο έχει σχεδιαστεί για μακροπρόθεσμη αποθήκευση και διατήρηση των έντυπων υλικών (Jilovsky, Genoni 2008). Διοικείται από την Caval Collaborative Solutions (CAVAL), βρίσκεται έξω από την Μελβούρνη και αποτελείται από 11 ακαδημαϊκές βιβλιοθήκες από το Πανεπιστήμιο της Victoria μέχρι το Πανεπιστήμιο του New South Wales. Αρχισε να λειτουργεί το 1997 παρέχοντας υπηρεσίες αποθήκευσης στις βιβλιοθήκες- μέλη. Η CARM έχει χωρητικότητα περίπου ένα εκατομμύριο τόμους, με δυνατότητα επέκτασης τον τριπλάσιο χώρο από ότι είναι σήμερα. Εδώ οι βιβλιοθήκες μέλη μπορούν να παραχωρήσουν την κυριότητα των υλικών τους στο αποθετήριο ή μπορούν να μισθώσουν χώρο για την προσωρινή αποθήκευση του υλικού τους διατηρώντας την κυριότητα του.

Στα τέλη του 2005 άνοιξε και το τρίτο σημαντικότερο αποθετήριο της Αυστραλίας το οποίο διαθέτει τα αποκτήματα του Πανεπιστημίου Ballarat και της Κρατικής Βιβλιοθήκης της Victoria και βρίσκεται στην Πανεπιστημιούπολη του Πανεπιστημίου Mt. Helen. Η εγκατάσταση αυτή έχει χωρητικότητα πάνω από 1 εκατομμύριο τόμους.

Πρόσφατες Μελέτες

Στο άρθρο του το 2004 ο Steve O' Connor διερευνά την θέση των αποθετηρίων στο σημερινό πληροφοριακό κόσμο. Υποστηρίζει ότι είναι σημαντικό να εξεταστούν τα αποθετήρια εκ νέου και να γίνει συζήτηση ως προς την αξία τους και την θέση τους στον ψηφιακό κόσμο. Σύμφωνα με το άρθρο φαίνεται να υπάρχουν τρεις βασικοί ρόλοι για τα αποθετήρια στον ψηφιακό κόσμο. Καταρχάς τα αποθετήρια έχουν ένα ρόλο διαχείρισης των χαμηλής σε χρήση συλλογών έντυπου υλικού που δεν πρόκειται ποτέ να ψηφιοποιηθούν, παρέχοντας πρόσβαση σ αυτά, σε

ορισμένες υπηρεσίες. Δεύτερον, έχουν αναλάβει τον ρόλο να διαχειρίζονται ένα ευρύ φάσμα μαθησιακών αντικειμένων που αναπτύσσονται ακαδημαϊκά και τρίτον η διαδικασία αξιολόγησης από ομότιμους είναι κάτω από σοβαρή πίεση στον αναδυόμενο ψηφιακό κόσμο. Στο τέλος ο O'Connor καταλήγει στο συμπέρασμα ότι τα αποθετήρια χρειάζονται να συζητήσουν για ένα νέο περισσότερο δραστήριο και περίπλοκο ρόλο στις πληροφοριακές τους κοινότητες.

Το ζήτημα της αποθήκευσης του έντυπου υλικού, καθώς και η προοπτική της δημιουργίας συνεργατικών αποθετηρίων, έχει συζητηθεί στην Αυστραλία κατά την τελευταία δεκαετία (Genoni 2008). Στην μελέτη του ο Genoni το 2008 ερευνά τις προσπάθειες της Αυστραλίας μέσα στην ιστορία, για την επίτευξη μιας εθνικής λύσης στα προβλήματα του χώρου που πλήττουν πολλές από τις ερευνητικές βιβλιοθήκες της. Ο Genoni οδηγείται στο συμπέρασμα ότι οι ερευνητικές βιβλιοθήκες θα ωφεληθούν σημαντικά από ένα εθνικό αποθετήριο έντυπου υλικού. Ωστόσο αυτό είναι πιθανό, μόνο με τη σωστή δομή στην ηγεσία, στο συντονισμό και στην υποστήριξη. Η Αυστραλιανή βιβλιοθηκονομία έχει ένα αξιοζήλευτο ρεκόρ συνεργασίας στην δημιουργία σημαντικής τεχνικής υπηρεσίας και υποδομής. Αυτό που δεν έχει την ίδια επιτυχία είναι η χρήση της εν λόγω υποδομής για την υποστήριξη μιας περαιτέρω συνεργασίας όσον αφορά τη μακροπρόθεσμη ανάπτυξη και τη συντήρηση των συλλογών. Η προοπτική ενός εθνικού αποθετηρίου παρέχει μια νέα ευκαιρία για να επιτευχθεί ένα τέτοιο αποτέλεσμα.

Σε άλλη έρευνα του ο Genoni το 2008 επανεξετάζει τις σημερινές πολιτικές και πρακτικές αποθήκευσης των Αυστραλιανών ακαδημαϊκών βιβλιοθηκών. Σύμφωνα με αυτήν οι Αυστραλιανές ακαδημαϊκές βιβλιοθήκες αντιμετωπίζουν σήμερα μια σοβαρή έλλειψη χώρου αποθήκευσης για τις έντυπες συλλογές στον αρχικό τους χώρο. Υπάρχουν ενδείξεις μάλιστα μέσα από την έρευνα ότι αυτή η έλλειψη χώρου θα οδηγήσει σε αύξηση της απόσυρσης των έντυπων υλικών. Στο τελικό του συμπέρασμα όμως ο Genoni αναφέρει την πεποίθησή του ότι οι ακαδημαϊκές βιβλιοθήκες της Αυστραλίας αγωνίζονται να ασχοληθούν με την έλλειψη χώρου και τα προβλήματα αποθήκευσης σε τοπική, ή στην καλύτερη περίπτωση, περιφερειακή κλίμακα. Είναι πιθανό ότι οι τρέχουσες στρατηγικές παράγουν βραχυπρόθεσμες λύσεις για την έλλειψη χώρου, αλλά είναι απίθανο να προσφέρουν μακροπρόθεσμα οφέλη για τους ερευνητές ή τα ακαδημαϊκά ιδρύματα. Αυτά τα οφέλη μπορούν να επιτευχθούν μόνο με μια πλήρως συντονισμένη εφαρμογή

των εθνικών αποθετηρίων που θα βασίζεται στην παραχώρηση της ιδιοκτησίας των υλικών σε αυτά.

Σε ένα άλλο άρθρο του ο Genoni πάλι το 2008, αναφέρεται σε μια πρόσφατη έρευνα η οποία προσπαθεί να εκτιμήσει την δυνατότητα εξοικονόμησης χώρου, που μπορεί να γίνει αν οι Αυστραλιανές ακαδημαϊκές βιβλιοθήκες υιοθετήσουν τη χρήση ενός εθνικού αποθετηρίου για την αποθήκευση των έντυπων συλλογών τους. Ένα κρίσιμο στοιχείο στις αποφάσεις που σχετίζονται με την υιοθέτηση ενός εθνικού αποθετηρίου είναι ο υπολογισμός του χώρου των ραφιών και του δαπέδου τα οποία οι βιβλιοθήκες μπορούν ενδεχομένως να χρησιμοποιήσουν για άλλους σκοπούς. Επίσης σ αυτό το άρθρο του ο Genoni αναφέρεται σχετικά με τα δεδομένα που προκύπτουν από μια μελέτη που βασίζεται στα μέλη του αποθετηρίου του CARM καθώς και σε στοιχεία δανεισμού από διάφορες Βικτοριανές ακαδημαϊκές βιβλιοθήκες, σε μια προσπάθεια να εκτιμηθεί ο πιθανός αντίκτυπος ενός πλήρως εφαρμοσμένου εθνικού αποθετηρίου. Παρόλο που η έρευνα που αναφέρεται σ αυτό το άρθρο είναι ενδεικτική, τα αποτελέσματά της είναι βάσιμα όσον αφορά το στόχο της παραγωγής στοιχείων που θα μπορούσαν να ενημερώνουν για τις αποφάσεις σχετικά με την δημιουργία ενός εθνικού αποθετηρίου έντυπου υλικού. Τα δεδομένα σε αυτό το έγγραφο δείχνουν ότι ένα εθνικό αποθετήριο έντυπου υλικού σε βραχυπρόθεσμη βάση μπορεί να ωφελεί, απελευθερώνοντας χώρο που χρησιμοποιείται σήμερα για την αποθήκευση έντυπου υλικού για άλλες χρήσεις, αλλά μακροπρόθεσμα μεταφράζεται σε μια πραγματική εξοικονόμηση χρημάτων για τα ακαδημαϊκά ιδρύματα, η οποία αναβάλλει την ανάγκη για νέα ή την επέκταση των ήδη υπάρχοντων κτιρίων και μειώνει τις δαπάνες τους για την αποθήκευση έντυπου υλικού.

Το 2008 επίσης, οι Jilovsky&Genoni στην μελέτη τους επικεντρώνονται σε μια στρατηγική για τη μακροπρόθεσμη αποθήκευση των έντυπων υλικών που αναπτύσσεται όλο και περισσότερο τόσο στην Αυστραλία όσο και διεθνώς. Αυτή η μακροπρόθεσμη αποθήκευση γίνεται μέσω του αποθετηρίου. Οι δυο ερευνητές θεωρούν σημαντικό ότι το αποθετήριο δεν είναι μια μορφή «στο σκοτάδι», διατηρώντας ένα τελικό αντίγραφο στο διηνεκές, αλλά μάλλον μια ενεργή συλλογή με αντίγραφα για δανεισμό, διαθέσιμα για φυσικές ή ψηφιακές παραδόσεις. Στη συνεχή μάχη τους για να βρουν επαρκή χώρο για τις συλλογές και τις υπηρεσίες τους, οι ερευνητικές βιβλιοθήκες της Αυστραλίας έρχονται σε δύσκολη θέση. Από τη μία

πλευρά, η χρηματοδότηση στα ιδρύματα όλο και περισσότερο απαιτεί οι βιβλιοθήκες να ζουν μέσα στο υπάρχον κέλυφος τους κάνοντάς έξυπνη και οικονομικά αποδοτική χρήση του υφιστάμενου χώρου, συμπεριλαμβανομένης της συρρίκνωσης των φυσικών συλλογών, όπου είναι δυνατόν. Από την άλλη πλευρά, οι χρήστες αναμένουν ολοένα από τις βιβλιοθήκες να παρέχουν διαδραστικές και δικτυακές επεκτάσεις του μαθησιακού και ερευνητικού χώρου τους. Μέρος της απάντησης στην πρόκληση αυτή της διαχείρισης του χώρου θα πρέπει να βρίσκεται στο 'πάντρεμα' των έντυπων συλλογών στην ψηφιακή παράδοση με την εφαρμογή ενός εθνικού αποθετηρίου έντυπου υλικού με βάση τα διεθνή πρότυπα των βέλτιστων πρακτικών για την εύρεση και την παράδοση του αποθηκευμένου έντυπου υλικού. Κατά τον τρόπο αυτό οι ίδιες οι ψηφιακές τεχνολογίες, οι οποίες εν μέρει δημιουργούν το «πρόβλημα» στο χώρο, θα βοηθήσουν παρέχοντας μια λύση.

1.6 Ευρώπη

1.6.1 Ηνωμένο Βασίλειο

Στην δεκαετία του 1960, οι Αγγλικές Πανεπιστημιακές Βιβλιοθήκες, επηρεασμένες από τα σεμινάρια των Keyes Metcalf και Ralph Ellsworth, άρχισαν να απομακρύνονται από την έννοια του παραδοσιακού, σταθερής λειτουργίας, κτιρίου. Το αποτέλεσμα ήταν η πρώτη πλήρως σπονδυλωτή ακαδημαϊκή βιβλιοθήκη στο Ηνωμένο Βασίλειο το 1964. Το 1974, έπειτα από μια δεκαετία μεγάλων δαπανών, η Επιτροπή Πανεπιστημιακών Επιχορηγήσεων βρέθηκε αντιμέτωπη με το πρόβλημα ότι από τις 44 πανεπιστημιακές βιβλιοθήκες, οι 11 ήταν σχεδόν πλήρης και άλλες εκτιμάτο ότι θα ήταν μέσα στα επόμενα 4 χρόνια (Quinsee, 1995).

Λόγω της οικονομικής δυσχέρειας της χώρας, η UGL είχε καταλήξει στο σαφές συμπέρασμα ότι δεν υπάρχουν αρκετοί χρηματικοί πόροι, ούτε βραχυπρόθεσμα ούτε μακροπρόθεσμα, για την δημιουργία νέων βιβλιοθηκονομικών εγκαταστάσεων. (Quinsee, 1995) Τότε ο Richard Atkisson για λογαριασμό της UGL συνέταξε μια έκθεση στην οποία πρότεινε τον προσδιορισμό της μέγιστης χωρητικότητας για

πολλές πανεπιστημιακές βιβλιοθήκες καθώς και τις ποσότητες του αποκτημένου και αποσυρμένου υλικού να είναι ίσες.

Παρόλα αυτά οι συλλογές συνέχισαν να αυξάνονται και διαδοχικά νέα κτίρια, επεκτάσεις και χώροι αποθήκευσης δημιουργήθηκαν. Μετά το 1992 οι απαιτήσεις αποθήκευσης των πανεπιστημίων αυξήθηκαν με αποτέλεσμα οι βιβλιοθηκονόμοι να στρέφονται πάλι στην ιδέα της κοινής αποθήκευσης. Η επιτακτική όμως ανάγκη για συνεργασία μεταξύ των πανεπιστημίων δεν ήταν τόσο ισχυρή όσο θα μπορούσε να είναι εξαιτίας της παρουσίας του κέντρου τεκμηρίων BLDSC (British Library Document Supply Centre). Το BLDSC ενέργησε ως ένα εθνικό συλλογικό αποθετήριο, κρατώντας τουλάχιστον ένα αντίγραφο των υλικών που είχαν αποσύρει τα πανεπιστήμια και θεωρούσε άξια για διατήρηση. Τα τελευταία χρόνια, καθώς οι αποθηκευτικές δαπάνες αυξήθηκαν, η διατήρηση του έντυπου υλικού έγινε σταδιακά πιο επιλεκτική, αλλά το BLDSC παραμένει ως έσχατη λύση. (O' Connor et all, 2001).

Οι Connor et all (2001) αναφέρουν στη μελέτη τους ανασταλτικούς παράγοντες στις πρωτοβουλίες για συνεργατική αποθήκευση στο Ηνωμένο Βασίλειο. Σύμφωνα μ' αυτήν, η συνεργατική αποθήκευση είναι κυρίως ένα θέμα που αφορά περισσότερο τις παραδοσιακές ερευνητικές βιβλιοθήκες, γεγονός που καθιστά δύσκολο να προωθηθεί σε μια τοπική περιοχή όπου βιβλιοθήκες έχουν διαφορετικές αποστολές. Στην εσωτερική πολιτική των πανεπιστημίων, η συνεργατική αποθήκευση δεν ανήκει στις προτεραιότητες των υπευθύνων και επιπλέον τα επιχειρηματικά και οικονομικά σχήματα ακόμα δεν έχουν αποδειχθεί, λόγω των καλών υπηρεσιών από τη BLDSC. Τέλος, τα τελευταία χρόνια η ανάπτυξη της ψηφιακής βιβλιοθήκης έχει απορροφήσει μεγάλο μέρος της ενέργειας και του ενθουσιασμού για καινοτομίες στον τομέα της συνεργατικής αποθήκευσης. Επιπλέον η έντονη πεποίθηση ότι η ψηφιακή αποθήκευση μπορεί να αντικαταστήσει την αποθήκευση του έντυπου υλικού σε κάποια ιδρύματα αναστέλλει την επένδυση σε αποθηκευτικούς χώρους.

Τον Σεπτέμβριο του 2005 η CHEMS Consulting ανέλαβε για λογαριασμό της Κοινοπραξίας των Ερευνητικών Βιβλιοθηκών στα Βρετανικά Νησιά (CURL) και της Βρετανικής Βιβλιοθήκης μια έρευνα για την αξιολόγηση της τρέχουσας έλλειψης αποθήκευσης των ακαδημαϊκών βιβλιοθηκών, των επιλογών για την πιο αποτελεσματική και αποδοτική σε κόστος λύση σε εθνικό επίπεδο και για την δημιουργία προτάσεων. Οι ερωτηθέντες αποτελούνταν από 33 ακαδημαϊκές βιβλιοθήκες και τέσσερις μεγάλες δημοτικές βιβλιοθήκες.

Το πλαίσιο για τη μελέτη ήταν ότι η αποθήκευση σε ακαδημαϊκές βιβλιοθήκες είναι υπό πίεση για πολλά λόγους. Παρά τον αυξανόμενο αριθμό των ηλεκτρονικών περιοδικών, η ανάπτυξη των συλλογών έντυπου υλικού δεν παρουσιάζει κανένα σημάδι μείωσης και οι επικρατούσες ακαδημαϊκές κουλτούρες σε πολλούς κλάδους είναι αντίθετες με τη απόσυρση του έντυπου υλικού. Επίσης, ο επιπλέον αποθηκευτικός χώρος δεν βρίσκεται στις προτεραιότητες χρηματοδότησης.

Η έρευνα με ποσοστό ανταπόκρισης 88% έδειξε ότι υπάρχει πράγματι μια έλλειψη χώρου αποθήκευσης, και αυτή η έλλειψη θα αυξηθεί σημαντικά στα επόμενα δέκα χρόνια.. Ωστόσο, πολλές βιβλιοθήκες έχουν αναπτύξει σχέδια για να ασχοληθούν με αυτό το πρόβλημα, με τις 16 να έχουν αποκτήσει ή να σκέφτονται να αποκτήσουν μια εγκατάσταση αποθήκευσης και τις 14 να έχουν έναν επιπλέον αποθηκευτικό χώρο εντός ή εκτός της πανεπιστημιούπολης (CHEMS Consulting, 2005).

Στη Σκωτία από το 2004 εφαρμόζεται ένα εθνικό ακαδημαϊκό αποθετήριο βιβλιοθηκών, το Συνεργατικό Ακαδημαϊκό Αποθετήριο για τη Σκωτία (CASS) το οποίο αναπτύχθηκε ως μια κοινή πρωτοβουλία της Συνομοσπονδίας Πανεπιστημίων της Σκωτίας, των Ερευνητικών Βιβλιοθηκών και της Εθνικής Βιβλιοθήκης της Σκωτίας (Jilovsky, Genoni, 2008). Το αποθετήριο μειώνει το κόστος σε τοπικό και εθνικό επίπεδο και ελευθερώνει χώρο στις βιβλιοθήκες χωρίς να χάσουν την πρόσβαση σε ερευνητικό υλικό. Οι βιβλιοθήκες απαλλάσσονται από το σπάνιο σε χρήση ερευνητικό υλικό τους και μπορούν έτσι να επικεντρωθούν στις ενεργές συλλογές τους, διατηρώντας την διαθεσιμότητα σε λιγότερο χρησιμοποιημένες συλλογές (Vattulainen, 2004).

1.6.2 Φιλανδία

Στη δεκαετία του 1980 στη Φινλανδία οι περισσότερες από τις πανεπιστημιακές βιβλιοθήκες ανέφεραν προβλήματα χώρου συλλογής. Έτσι το 1989 ιδρύθηκε το Εθνικό Αποθετήριο Βιβλιοθηκών (NRL). Είναι μια κοινή εγκατάσταση αποθήκευσης για όλες τις βιβλιοθήκες στη χώρα και δημιουργήθηκε για να παρέχει μια οικονομικά αποδοτική εγκατάσταση για την αποθήκευση του υλικού των βιβλιοθηκών. Οι οδηγίες για τις βιβλιοθήκες είναι ποσοτικές: θα πρέπει να μεταφέρουν υλικό, το οποίο είναι ίσο με το ήμισυ των ετήσιων αγορών τους και να

αποσύρουν το υπόλοιπο σε τοπικό επίπεδο. Το δε υλικό του αποθετηρίου που μεταφέρεται από τις φινλανδικές βιβλιοθήκες περνάει στην ιδιοκτησία του και τα αντίγραφα των άρθρων, παρέχονται δωρεάν στο κοινό. Η δημιουργία αυτού του αποθετηρίου είχε ως αποτέλεσμα η ανάγκη για την κατασκευή νέων χώρων για συλλογές της βιβλιοθήκης να είναι μειωμένη (Vattulainen 2004).

1.6.3 Νορβηγία

Η Εθνική Βιβλιοθήκη της Νορβηγίας, Division Rana ιδρύθηκε το 1989 από τη Βιβλιοθήκη του Πανεπιστημίου του Όσλο. Ένα από τα τέσσερα τμήματα της βιβλιοθήκης Rana Division είναι και το Αποθετήριο. Τα βασικά καθήκοντα του αποθετηρίου είναι όπως στην Φινλανδία. Οι συλλογές αποτελούνται από σπάνιο-χρησιμοποιημένο υλικό που ελήφθη από τις νορβηγικές βιβλιοθήκες: δημόσιες, σχολικές, ακαδημαϊκές και ερευνητικές βιβλιοθήκες. Η ανάπτυξη της συλλογής είναι 120,000 τόμοι βιβλίων και περιοδικών ανά χρόνο. Σε αντίθεση με το φινλανδικό σύστημα, το οποίο είναι δωρεάν, το νορβηγικό αποθετήριο χρεώνει τα αντίγραφα των άρθρων (Vattulainen 2005).

1.6.4 Εσθονία

Το Αποθετήριο βιβλιοθηκών της Εσθονίας ξεκίνησε τη δραστηριότητά του το 1995. Το καθήκον της μονάδας αυτής ήταν να συλλέξει σπάνια σε χρήση υλικά από άλλες ερευνητικές βιβλιοθήκες, να τα επεξεργαστεί, να τα προσθέσει στις συλλογές του καθώς και να δημιουργήσει βάσεις δεδομένων και να καταστήσει τις πληροφορίες διαθέσιμες στο κοινό. Οι συλλογές βιβλίων και περιοδικών αποτελούνται κυρίως από ξένα στοιχεία από την ακαδημαϊκή βιβλιοθήκη της Εσθονίας και την Ιατρική βιβλιοθήκη της Εσθονίας. Το σύνολο των συλλογών είναι περίπου ένα εκατομμύριο τεκμήρια.

1.6.5 Γαλλία

Το Centre Technique du Livre de l'enseignement superieur, ιδρύθηκε το 1994 ως μια εθνική αναγκαιότητα για να ανακουφίσει την πίεση στο χώρο των πανεπιστημιακών βιβλιοθηκών και για τη διατήρηση των ευαίσθητων υλικών τους. Το σύνολο των ραφιών αντιπροσωπεύει 80 χιλιόμετρα από ράφια με χωρητικότητα αποθήκευσης για 3 εκατομμύρια τόμους. Το αποθετήριο έχει μια καλή, ελεγχόμενη κλιματικά εγκατάσταση. Το CTLes είναι υπεύθυνο για τη συλλογή, την επεξεργασία, την αποθήκευση και την παράδοση βιβλίων και άλλου υλικού ιστορικού και επιστημονικού ενδιαφέροντος, τα οποία μεταφέρονται ως αποθηκεύσεις ή δωρεές από το πανεπιστήμιο και από άλλες βιβλιοθήκες ιδρυμάτων τριτοβάθμιας εκπαίδευσης. Το Κέντρο ελέγχεται και χρηματοδοτείται από το Υπουργείο Παιδείας, Επιστήμης, Έρευνας και Τεχνολογίας και είναι περισσότερο μια συνεταιριστική εγκατάσταση σε αυτό το στάδιο της ανάπτυξής του.

2 Έρευνα για τις πολιτικές αποθήκευσης του έντυπου υλικού των ελληνικών ακαδημαϊκών βιβλιοθηκών

2.1 Πληθυσμός της έρευνας

Το σύνολο των περιπτώσεων που απασχολούν μια έρευνα αποτελεί το πληθυσμό της έρευνας. Η έννοια του πληθυσμού προέρχεται από την στατιστική και αναφέρεται όχι μόνο σε πρόσωπα, αλλά και σε αντικείμενα, οργανισμούς, δραστηριότητες κλπ. Κάθε μια μονάδα του πληθυσμού ονομάζεται στοιχείο. Όλα τα στοιχεία τα οποία αποτελούν τον πληθυσμό έχουν ένα ή περισσότερα κοινά χαρακτηριστικά. Ο ακριβής προσδιορισμός των χαρακτηριστικών αυτών αποτελεί κομμάτι της έρευνας.

Στην συγκεκριμένη πτυχιακή εργασία επειδή ερευνούμε τις πρακτικές και πολιτικές αποθήκευσης των ελληνικών ακαδημαϊκών βιβλιοθηκών ο πληθυσμός που μας απασχολεί είναι διευθυντές και προϊστάμενοι που εργάζονται σε ελληνικές ακαδημαϊκές βιβλιοθήκες, ικανοί να απαντήσουν τα ερωτήματα της συγκεκριμένης έρευνας.

2.2 Δείγμα

Δειγματοληψία είναι η απογραφή ορισμένων συγκεκριμένων χαρακτηριστικών ενός τμήματος του πληθυσμού. Το τμήμα του πληθυσμού που απογράφεται ονομάζεται δείγμα. Στη συγκεκριμένη έρευνα η μέθοδος δειγματοληψίας που χρησιμοποιήθηκε ήταν αυτή της σκόπιμης δειγματοληψίας και συγκεκριμένα η τεχνική του ειδήμονα. Στην περίπτωση αυτή ο ερευνητής επιθυμεί να περιλάβει στο δείγμα του άτομα που θεωρεί ότι θεωρούνται ειδήμονες σε κάποιο ζήτημα. Στην παρακάτω έρευνα ειδήμονες θεωρούνται οι διευθυντές/ προϊστάμενοι των ακαδημαϊκών βιβλιοθηκών καθώς είναι αυτοί που είναι ικανοί να απαντήσουν στα ερωτήματα που διαπραγματεύεται η έρευνα.

2.3 Συλλογή Δεδομένων

Στη συγκεκριμένη έρευνα η συλλογή των δεδομένων πραγματοποιήθηκε με τη μέθοδο του ερωτηματολογίου. Το ερωτηματολόγιο είναι ένα έντυπο που περιέχει μια σειρά δομημένων ερωτήσεων οι οποίες παρουσιάζονται σε μια συγκεκριμένη σειρά και αποτελεί το μέσον επικοινωνίας (interface) μεταξύ του ερευνητή και των ερωτώμενων, με άμεσο ή έμμεσο τρόπο, ανάλογα με τη μέθοδο συλλογής των δεδομένων. Οι ερωτήσεις διατυπώνονται με τέτοιο τρόπο ώστε μέσω των απαντήσεων να λαμβάνονται οι απαιτούμενες πληροφορίες για να θεωρηθεί η μελέτη επιτυχής. Το έντυπο αυτό, όπως και οι οδηγίες για τη συμπλήρωσή του μπορεί να αποσταλεί ταχυδρομικά, μέσω ηλεκτρονικού ταχυδρομείου (email), μέσω τηλεφώνου, ή να δοθεί και να συμπληρωθεί με προσωπική επαφή του ερευνητή με τον ερωτηθέντα, ώστε να εξασφαλιστεί η άμεση και βέβαιη συμπλήρωσή του.

Για τη δημιουργία ενός ερωτηματολογίου λήφθηκαν υπ' όψιν ορισμένα χαρακτηριστικά ώστε η έρευνα να είναι επιτυχημένη και ορθή.

- ❖ Πληρότητα
- ❖ Σαφήνεια
- ❖ Συνοχή
- ❖ Κατάλληλη δομή.
- ❖ Να περιλαμβάνει ερωτήματα ελέγχου.
- ❖ Να είναι κατά το δυνατόν σύντομο.
- ❖ Να έχει τελειότητα παρουσίασης από τεχνικής πλευράς.
- ❖ Να περιλαμβάνει βασικές οδηγίες συμπλήρωσης και εννοιολογικές επεξηγήσεις.
- ❖ Να επιδέχεται κωδικογραφική και μηχανογραφική επεξεργασία.

Στην παρούσα έρευνα η σύνταξη των ερωτήσεων έγινε με απόλυτη προσοχή, ώστε να αποφευχθούν ορθογραφικά και συντακτικά λάθη, να υπάρχει μια ενιαία, σωστή δομή και λογική σειρά στην τοποθέτησή τους, ώστε να μην μπερδεύουν τους ερωτηθέντες. Επίσης, έγινε προσπάθεια ώστε το πλήθος των ερωτήσεων να μην ξεπερνάει έναν λογικό αριθμό για να μην κουραστούν οι ερωτηθέντες κατά τη διάρκεια συμπλήρωσης του ερωτηματολογίου.

Η έρευνα στάλθηκε σε όλες τις κεντρικές βιβλιοθήκες των ελληνικών πανεπιστημίων την περίοδο 2012-2013, με μοναδική εξαίρεση αυτή του Δημοκρίτειου Πανεπιστημίου Θράκης, στο οποίο λόγω απουσίας κεντρικής βιβλιοθήκης αλλά και κοινής πολιτικής, στάλθηκε και στα 9 παραρτήματα του

Πανεπιστημίου τα οποία λειτουργούν αυτόνομα. Περιελάμβανε 17 ερωτήσεις κλειστού και ανοιχτού τύπου αλλά και πολλαπλής επιλογής και τα δεδομένα συλλέχθηκαν με ηλεκτρονικό τρόπο, με την αποστολή ερωτηματολογίου στους διευθυντές/προϊσταμένους των ακαδημαϊκών βιβλιοθηκών μέσω ηλεκτρονικού ταχυδρομείου (email). Από τις συνολικά 36 ελληνικές ακαδημαϊκές βιβλιοθήκες απάντησαν οι 24 (ποσοστό 67%).

Ο ηλεκτρονικός τρόπος έχει πολλά πλεονεκτήματα όπως την χρήση οπτικών μέσων, το αρκετά χαμηλό κόστος, ότι χρειάζεται λίγο χρόνο για να διεξαχθεί η διαδικασία και ότι δίνει την δυνατότητα για έλεγχο και εξασφάλιση συμπληρωμένων ερωτηματολογίων.

Κάποια από τα μειονεκτήματα αυτού του τρόπου συλλογής δεδομένων είναι ότι ο παραλήπτης μπορεί να μην είναι αυτός που τελικά απάντησε, μόνο αυτοί που ενδιαφέρονται πιθανόν να απαντήσουν και ότι υπάρχει μικρός βαθμός συνεργασίας με τους ερευνητές.

Στην παρούσα έρευνα λόγω της πρωτοτυπίας και δυσκολίας του θέματος, χρειάστηκε αρκετός χρόνος για τη δημιουργία του κατάλληλου ερωτηματολογίου που να ανταποκρίνεται στους στόχους της έρευνας και να εξυπηρετεί τους σκοπούς της αλλά και για να βρεθούν οι προϊστάμενοι/διευθυντές των κεντρικών βιβλιοθηκών των πανεπιστημίων και οι ηλεκτρονικές διευθύνσεις τους. Σε μερικές περιπτώσεις παρουσιάστηκαν δυσκολίες στο γεγονός ότι κάποιοι προϊστάμενοι, σύμφωνα με την ιστοσελίδα των συγκεκριμένων βιβλιοθηκών, δεν διέθεταν ηλεκτρονικό ταχυδρομείο κι έτσι το ερωτηματολόγιο στάλθηκε στην ηλεκτρονική διεύθυνση των βιβλιοθηκών. Επίσης χάθηκε πολύτιμος χρόνος κατά τη διάρκεια της συλλογής των ερωτηματολογίων, καθώς λόγω του μικρού ποσοστού απαντήσεων κρίθηκε αναγκαίο να ξαναγίνει η αποστολή τους στους διευθυντές/προϊσταμένους των βιβλιοθηκών που δεν είχαν απαντήσει, μετά από ένα χρονικό διάστημα.

3. Αποτελέσματα

Η παρούσα έρευνα πραγματοποιήθηκε με σκοπό να ερευνηθεί αλλά και να αξιολογήσει τις πολιτικές και τις πρακτικές που ακολουθούν οι ελληνικές ακαδημαϊκές βιβλιοθήκες, όσον αφορά την αποθήκευση του έντυπου υλικού τους αλλά και να δώσει μια εκτίμηση για την μελλοντική κατάσταση.

Στο κεφάλαιο αυτό παρουσιάζονται, με χρήση πινάκων, τα αποτελέσματα της έρευνας, όπως προέκυψαν από την ανάλυση και τη στατιστική επεξεργασία των δεδομένων μέσω του στατιστικού πακέτου SPSS. Το SPSS είναι ένα ολοκληρωμένο στατιστικό πακέτο λογισμικού. Περιλαμβάνει τεχνικές διαχείρισης, επεξεργασίας και μια σειρά στατιστικών αναλύσεων, όπως κατανομές συχνοτήτων, πίνακες διπλής και τριπλής εισόδου και παρουσίασης αποτελεσμάτων.

Υπαρξη αποθηκευτικού χώρου

Αποθηκευτικός χώρος βιβλιοθήκης εκτός του βασικού της χώρου

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid				
Ναι	17	70,8	70,8	70,8
Όχι	7	29,2	29,2	100,0
Total	24	100,0	100,0	

Στο βασικό ερώτημα 'αν υπάρχει αποθηκευτικός χώρος για το έντυπο υλικό' παρατηρούμε ότι οι 17 ερωτηθέντες, δηλαδή το 70,8% απάντησε θετικά ενώ μόνο το 29,2% των ερωτηθέντων απάντησε αρνητικά, ότι δεν διαθέτει δηλαδή η βιβλιοθήκη τους κάποιο αποθηκευτικό χώρο.

Λόγοι αποθήκευσης έντυπου υλικού

Λόγοι αποθήκευσης έντυπου υλικού

		Responses		Percent of Cases
		N	Percent	
Σlogoi ^a	Λόγω φυσικής φθοράς του	12	50,0%	70,6%
	Λόγω παλαιότητας και έλλειψης επικαιρότητας	11	45,8%	64,7%
	Λόγω αντικατάστασης του έντυπου υλικού με νέα τεχνολογικά μέσα	6	25,0%	35,3%
	Λόγω περιορισμένης χρήσης του	11	45,8%	64,7%

	Λόγω ανανέωσης της έκδοσης του συγκεκριμένου υλικού	10	41,7%	58,8%
	Άλλο			
Total		50	100,0%	294,1%

Δώδεκα βιβλιοθήκες αποθηκεύουν το έντυπο υλικό τους κυρίως λόγω φυσικής φθοράς και 11 λόγω παλαιότητας και έλλειψης επικαιρότητας καθώς και λόγω περιορισμένης χρήσης του. Δέκα βιβλιοθήκες αποθηκεύουν λόγω ανανέωσης της έκδοσης του υλικού ενώ μόνο 6 αποθηκεύουν λόγω αντικατάστασης του έντυπου υλικού με νέα τεχνολογικά μέσα.

Ψηφιακή μορφή αποθηκευμένου έντυπου υλικού

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Μόνο ένα μέρος του αποθηκευμένου έντυπου υλικού υπάρχει και σε ψηφιακή μορφή	13	54,2	61,9	61,9
	Όχι	8	33,3	38,1	100,0
	Total	21	87,5	100,0	
Missing	System	3	12,5		
Total		24	100,0		

Πάνω από τους μισούς ερωτηθέντες απάντησαν ότι μόνο ένα μέρος του αποθηκευμένου υλικού υπάρχει και σε ψηφιακή μορφή ενώ ένα 33,3% απάντησε ότι δεν υπάρχει σε ψηφιακή μορφή. Κανένας δεν απάντησε θετικά ότι όλο το έντυπο υλικό που αποθηκεύεται βρίσκεται και σε ψηφιακή μορφή.

Οριστική απόσυρση κάποιων μορφών έντυπου υλικού

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Ναι	11	45,8	55,0	55,0

	Όχι	9	37,5	45,0	100,0
	Total	20	83,3	100,0	
Missing	System	4	16,7		
Total		24	100,0		

Σχεδόν οι μισοί από τους ερωτηθέντες απάντησαν ότι έχει γίνει ή έχει προγραμματιστεί να γίνει οριστική απόσυρση κάποιων μορφών έντυπου υλικού. Ένα πολύ μεγάλο ποσοστό όμως εξίσου (37,5%) απάντησε ότι δεν έχει γίνει ή δεν προβλέπεται να γίνει κάποια απόσυρση.

Μέθοδοι οριστικής απόσυρσης έντυπου υλικού

		Μέθοδοι απόσυρσης		
		Responses		Percent of Cases
		N	Percent	
\$methodoi ^a	Παραχώρηση σε άλλη ελληνική Βιβλιοθήκη (Ακαδημαϊκή, Δημόσια, Ιδιωτική)	3	42,9%	42,9%
	Παραχώρηση σε άλλη Βιβλιοθήκη του εξωτερικού	2	28,6%	28,6%
	Καταστροφή του υλικού	2	28,6%	28,6%
	Άλλο	2	28,6%	28,6%
Total		7	100,0%	100,0%

Το μεγαλύτερο ποσοστό (42,9%) των ερωτηθέντων που απάντησε θετικά στην οριστική απόσυρση κάποιων μορφών έντυπου υλικού, απάντησε ότι έχει παραχωρήσει σε άλλη ελληνική βιβλιοθήκη το οριστικά αποσυρμένο υλικό της. Ένα 28,6% απάντησε ότι προχώρησε σε καταστροφή του υλικού ενώ το ίδιο ποσοστό έδωσε διαφορετική απάντηση από τις επιλογές.

Οριστικά αποσυρμένο υλικό σε ψηφιακή μορφή

Οριστικά αποσυρμένο υλικό σε ψηφιακή μορφή

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Ναι	1	4,2	9,1	9,1
	Μόνο ένα μέρος του υλικού που αποσύρεται οριστικά υπάρχει και σε ψηφιακή μορφή	6	25,0	54,5	63,6
	Όχι	4	16,7	36,4	100,0
	Total	11	45,8	100,0	
Missing	System	13	54,2		
Total		24	100,0		

Ένα ποσοστό 25% δήλωσε ότι μόνο ένα μέρος του υλικού που αποσύρεται υπάρχει και σε ψηφιακή μορφή, ενώ ένα μικρότερο ποσοστό δήλωσε δεν υπάρχει σε ψηφιακή μορφή. Ένας ερωτηθείς μόνο απάντησε ότι όλο το έντυπο υλικό που αποσύρεται οριστικά υπάρχει σε ψηφιακή μορφή στην βιβλιοθήκη του.

Εκτίμηση του χώρου αποθήκευσης του έντυπου υλικού σε σχέση με την βιβλιοθήκη (ένα %)

Εκτίμηση του χώρου αποθήκευσης του έντυπου υλικού σε σχέση με την Βιβλιοθήκη (ένα %)

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Λιγότερο από 2%	4	16,7	20,0	20,0
	2-5%	4	16,7	20,0	40,0
	5-10%	5	20,8	25,0	65,0
	Περισσότερο από 10%	3	12,5	15,0	80,0
	Δεν γνωρίζω	4	16,7	20,0	100,0
	Total	20	83,3	100,0	
Missing	System	4	16,7		
Total		24	100,0		

Ένα 20,8% εκτίμησε ότι ο αποθηκευτικός χώρος της βιβλιοθήκης τους ήταν 5-10% ενώ ένα 16,7% εκτίμησε ότι ο χώρος κυμαινόταν λιγότερο από 2% και το ίδιο ποσοστό ότι κυμαινόταν από 2-5%. Επίσης το ίδιο ποσοστό απάντησε ότι δεν

γνωρίζει το ποσοστό του χώρου αποθήκευσης σε σχέση με την βιβλιοθήκη ενώ ένα 12,5% απάντησε ότι ο χώρος ξεπερνά το 10%.

Ύπαρξη γραπτής πολιτικής ή/και διαδικασίας σχετικά με την αποθήκευση/απόσυρση του έντυπου υλικού

Ύπαρξη γραπτής πολιτικής ή/και διαδικασίας σχετικά με την αποθήκευση/απόσυρση του έντυπου υλικού

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Nαι	8	33,3	38,1	38,1
	Όχι	13	54,2	61,9	100,0
	Total	21	87,5	100,0	
Missing	System	3	12,5		
Total		24	100,0		

Ένα μεγάλο ποσοστό (54,2%) απάντησε ότι η βιβλιοθήκη του δεν διαθέτει κάποια πολιτική αποθήκευσης/ απόσυρσης του έντυπου υλικού ενώ ένα μικρότερο ποσοστό (33,3%) ανέφερε ότι διαθέτει.

Πολιτική ή/και διαδικασία διαθέσιμες στο κοινό, μέσω της ιστοσελίδας της Βιβλιοθήκης

Πολιτική ή/και διαδικασία διαθέσιμες στο κοινό, μέσω της ιστοσελίδας της Βιβλιοθήκης

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Nαι	5	20,8	62,5	62,5
	Όχι	3	12,5	37,5	100,0
	Total	8	33,3	100,0	
Missing	System	16	66,7		
Total		24	100,0		

Από τους 8 ερωτηθέντες που απάντησαν θετικά στην ύπαρξη πολιτικής της βιβλιοθήκης τους σχετικά με το έντυπο υλικό, οι 5 απάντησαν στη συνέχεια ότι είναι διαθέσιμη στο κοινό ενώ οι 3 ότι δεν είναι.

Αύξηση' ή 'Μείωση' του έντυπου υλικού που αποθηκεύεται/ αποσύρεται τα τελευταία 2 χρόνια

Αύξηση' ή 'Μείωση' του έντυπου υλικού που αποθηκεύεται/ αποσύρεται τα τελευταία 2 χρόνια

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Αύξηση	10	41,7	66,7	66,7
	Μείωση	5	20,8	33,3	100,0
	Total	15	62,5	100,0	
Missing	System	9	37,5		
Total		24	100,0		

Ένα μεγάλο ποσοστό (41,7%) απάντησε ότι υπάρχει αύξηση του έντυπου υλικού που αποθηκεύεται/ αποσύρεται τα τελευταία χρόνια στην βιβλιοθήκη του, ενώ ένα 20,8% απάντησε ότι παρατηρεί μείωση του αποθηκευμένου/ αποσυρμένου υλικού της.

Πρόσβαση σε εξωτερικές εγκαταστάσεις αποθήκευσης, λόγω έλλειψης χωρητικότητας του βασικού χώρου

Πρόσβαση σε εξωτερικές εγκαταστάσεις αποθήκευσης, λόγω έλλειψης χωρητικότητας του βασικού χώρου

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Ναι	6	25,0	28,6	28,6
	Όχι	15	62,5	71,4	100,0
	Total	21	87,5	100,0	
Missing	System	3	12,5		
Total		24	100,0		

Ένα πολύ μεγάλο ποσοστό (71,6%) απάντησε ότι δεν έχει πρόσβαση σε εξωτερικές εγκαταστάσεις αποθήκευσης για το έντυπο υλικό του ενώ μόνο ένα 25% έχει πρόσβαση.

Τι ισχύει όσον αφορά τις εξωτερικές εγκαταστάσεις αποθήκευσης

Τι ισχύει όσον αφορά τις εξωτερικές εγκαταστάσεις αποθήκευσης

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Στεγάστηκαν σε ήδη υπάρχοντα κτίρια, που προσαρμόστηκαν γι' αυτό το σκοπό	6	25,0	100,0	100,0
Missing	System	18	75,0		
Total		24	100,0		

Όλοι οι ερωτηθέντες που απάντησαν ότι οι βιβλιοθήκη τους έχει πρόσβαση σε εξωτερικές εγκαταστάσεις αποθήκευσης απάντησαν ότι στεγάζονται σε ήδη υπάρχοντα κτίρια που προσαρμόστηκαν γι αυτό το σκοπό.

Ενδιαφέρον συμμετοχής με άλλες ακαδημαϊκές βιβλιοθήκες στο σχηματισμό μιας κοινοπραξίας

Ενδιαφέρον συμμετοχής με άλλες ακαδημαϊκές βιβλιοθήκες στο σχηματισμό μιας κοινοπραξίας

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Ναι	11	45,8	57,9	57,9
	Όχι	8	33,3	42,1	100,0
	Total	19	79,2	100,0	
Missing	System	5	20,8		
Total		24	100,0		

Ένα 45,8% ανέφερε ότι ενδιαφέρεται να συμμετάσχει σε μια κοινοπραξία των ακαδημαϊκών βιβλιοθηκών ενώ ένα 33,3% απάντησε ότι δεν ενδιαφέρεται.

4. Συζήτηση-Συμπεράσματα

Η έρευνα αυτή βασίστηκε πάνω σε αντίστοιχη Αυστραλιανή έρευνα (Genoni, 2007) η οποία ξεκινούσε με το δεδομένο ότι όλες οι ακαδημαϊκές βιβλιοθήκες της διαθέτουν κάποιο αποθηκευτικό χώρο. Με βάση όμως τα ελληνικά δεδομένα η έρευνα ξεκίνησε με το ερώτημα αν υπάρχει κάποιος αποθηκευτικός χώρος εκτός από τον βασικό χώρο της Βιβλιοθήκης. Όντως, 7 βιβλιοθήκες απάντησαν ότι δεν διαθέτουν καν το βασικό κομμάτι της έρευνας, κάποιο δηλαδή αποθηκευτικό χώρο.

Όσοι ερωτηθέντες απάντησαν θετικά στην ύπαρξη κάποιου αποθηκευτικού χώρου στην βιβλιοθήκη τους, στην επόμενη ερώτηση που αφορούσε τους λόγους αποθήκευσης οι απαντήσεις ήταν μοιρασμένες, χωρίς να υπάρξει κάποιος λόγος αποθήκευσης που να υπερτερούσε των άλλων. Αυτό δείχνει ότι κάθε βιβλιοθήκη αποθηκεύει το έντυπο υλικό της, με βάση τα δικά της δεδομένα και ζητούμενα και δεν υπάρχει κάποια κυρίαρχη τάση.

Παρόλο που θα περίμενε κανείς το αποθηκευμένο υλικό να υπάρχει εξ ολοκλήρου σε ψηφιακή μορφή, οι περισσότεροι ερωτηθέντες απάντησαν ότι οι βιβλιοθήκες τους έχουν μετατρέψει μόνο ένα μέρος του αποθηκευμένου υλικού σε ψηφιακή μορφή, ενώ πολλοί ήταν κι αυτοί που δήλωσαν ότι δεν έχει γίνει καμία μετατροπή του έντυπου υλικού σε ψηφιακό.

Ακόμα μεγαλύτερη εντύπωση προκαλεί το γεγονός ότι το 42,7% των ερωτηθέντων έχει μετατρέψει μόνο ένα μέρος ή δεν έχει μετατρέψει καθόλου σε ψηφιακή μορφή το έντυπο υλικό που απέσυρε οριστικά τα τελευταία χρόνια. Μόνο ένας ερωτηθείς απάντησε ότι η βιβλιοθήκη του έχει σε ψηφιακή μορφή το έντυπο υλικό που έχει αποσύρει οριστικά. Αυτό 3 πράγματα μπορεί να σημαίνει- είτε το υλικό που αποσύρθηκε ήταν εντελώς αδιάφορο για το ακαδημαϊκό κοινό και την βιβλιοθήκη και δεν υπήρχε λόγος να υπάρχει σε ψηφιακή μορφή, είτε απέσυραν κυρίως διπλά αντίτυπα, είτε η βιβλιοθήκη τους δεν έχει περάσει στο στάδιο ακόμα της ψηφιοποίησης του υλικού της.

Όσον αφορά την οριστική απόσυρση του έντυπου υλικού, πολλοί είναι αυτοί που απάντησαν ότι έχουν αποσύρει οριστικά κάποιες μορφές του έντυπου υλικού τους αλλά αξιοσημείωτο είναι ότι υπήρχε και μεγάλο ποσοστό που απάντησε ότι δεν έχει γίνει ακόμα κάποια οριστική απόσυρση του υλικού τους μέχρι τώρα. Αυτό μπορεί να συμβαίνει γιατί η Βιβλιοθήκη είναι σχετικά καινούρια ή επειδή δεν

υπάρχουν αγορές καινούριου υλικού ώστε να υπάρξει η ανάγκη απόσυρσης του παλιού υλικού.

Οι μορφές του έντυπου υλικού που έχουν αποσύρει ή σκοπεύουν να αποσύρουν οριστικά είναι κυρίως βιβλία (κατεστραμμένα ή διπλά αντίτυπα), περιοδικές εκδόσεις (είτε επειδή είναι κατεστραμμένες είτε επειδή υπάρχουν και σε ηλεκτρονική μορφή), μονογραφίες και εγκυκλοπαίδειες. Όσοι έχουν αποσύρει οριστικά έντυπο υλικό δήλωσαν ότι το παραχώρησαν σε κάποια άλλη ελληνική βιβλιοθήκη ή το κατέστρεψαν εντελώς.

Πολύ σημαντικό είναι το γεγονός ότι το μεγαλύτερο ποσοστό των βιβλιοθηκών με αποθηκευτικό χώρο απάντησε ότι δεν υπάρχει κάποια γραπτή πολιτική σχετικά με την αποθήκευση του έντυπου υλικού αλλά είναι θετικό ότι οι περισσότερες βιβλιοθήκες που απάντησαν θετικά, έχουν την γραπτή πολιτική διαθέσιμη στο κοινό μέσω της ιστοσελίδας τους.

Επίσης οι περισσότεροι ερωτηθέντες δήλωσαν οι παρατηρούν αύξηση στην αποθήκευση του έντυπου υλικού τους και οι λόγοι είναι κυρίως η ανάπτυξη των ηλεκτρονικών πηγών πληροφόρησης, η ανανέωση της συλλογής με νέα τεκμήρια ,αλλά και εξαιτίας της μεγάλης χρήσης του έντυπου υλικού.

Αξιοσημείωτο είναι το γεγονός ότι μόνο 6 ερωτηθέντες απάντησαν ότι οι βιβλιοθήκες τους διαθέτουν εξωτερικές εγκαταστάσεις αποθήκευσης ενώ και οι 6 αυτές εξωτερικές εγκαταστάσεις στεγάστηκαν σε ήδη υπάρχοντα κτίρια που προσαρμόστηκαν για αυτό το σκοπό. Οι περισσότεροι ερωτηθέντες βέβαια ενδιαφέρονται να συμμετέχουν οι βιβλιοθήκες τους με άλλες ακαδημαϊκές βιβλιοθήκες στον σχηματισμό μιας κοινοπραξίας αλλά όχι σε τόσο μεγάλο ποσοστό ώστε να θεωρηθεί ενθαρρυντικό για μια μελλοντική υλοποίηση.

Στην τελευταία ερώτηση, η οποία άφηνε τους ερωτηθέντες το περιθώριο να εκφράσουν ελεύθερα την άποψη τους σχετικά με την πολιτική αποθήκευσης/απόσυρσης του έντυπου υλικού τους, κάποιοι ερωτηθέντες των οποίων η βιβλιοθήκη διέθετε πολιτική απόσυρσης, ανέφεραν ότι η πολιτική της βιβλιοθήκης τους δεν προβλέπει την οριστική αφαίρεση τίτλων αλλά μόνο αντίτυπων. Επίσης υπήρξαν ερωτηθέντες που ανέφεραν ότι η αποθήκευση του έντυπου υλικού που αποσύρεται από την κύρια βιβλιοθήκη αποτελεί ένα από τα κύρια προβλήματα που αντιμετωπίζουν οι βιβλιοθήκες, λόγω του ανεπαρκούς αποθηκευτικού χώρου. Ένας ερωτηθείς μάλιστα ανέφερε ότι η βιβλιοθήκη του είναι στην διαδικασία αναζήτησης εξωτερικού χώρου που θα ανήκει στο αντίστοιχο Πανεπιστήμιο.

Με βάση τα παραπάνω στοιχεία τα συμπεράσματα σχετικά με τις πρακτικές αποθήκευσης που ακολουθούν οι ελληνικές ακαδημαϊκές βιβλιοθήκες είναι απογοητευτικά. Αίτια αυτών των αρνητικών αποτελεσμάτων θα μπορούσε να θεωρηθεί κατά κύριο λόγο η οικονομική κρίση που βιώνει η χώρα μας τα τελευταία χρόνια, η οποία έχει πλήξει όπως είναι φυσικό και τις ακαδημαϊκές βιβλιοθήκες αλλά και η σχετική μείωση των ευρωπαϊκών κονδυλίων. Αυτό έχει σαν αποτέλεσμα να μην υπάρχει ανανέωση του υλικού και αγορά νέων τεκμηρίων, ώστε οι βιβλιοθήκες να βρεθούν αντιμέτωπες με το πρόβλημα του ανεπαρκούς χώρου στην βασική βιβλιοθήκη τους αλλά και στους αποθηκευτικούς τους χώρους και να προβούν στην δημιουργία κάποιας γραπτής πολιτικής αποθήκευσης/απόσυρσης ή και στην δημιουργία εξωτερικών εγκαταστάσεων αποθήκευσης του έντυπου υλικού τους. Πολλές μάλιστα βιβλιοθήκες προτιμούν να αποσύρουν οριστικά κάποια βιβλία παρά να προβούν σε αποθήκευσή τους, κυρίως γιατί η συντήρησή τους είναι πιο ακριβή από το κόστος της αγοράς ενός νέου αντίτυπου.

Ένας άλλος σημαντικός λόγος της έλλειψης πολιτικών/ πρακτικών από τις ακαδημαϊκές βιβλιοθήκες σχετικά με την αποθήκευση του έντυπου υλικού τους έχει να κάνει και με την αδιαφορία και την έλλειψη γνώσεων που υπάρχει σχετικά με τις βιβλιοθήκες, κυρίως από τα άτομα που τις διοικούν. Ο Ζάχος (1997) είχε αναφέρει σε άρθρο του ότι πολλές ακαδημαϊκές βιβλιοθήκες δεν διέθεταν ακόμα και τότε τις απαραίτητες διοικητικές δομές καθώς επίσης υπήρχαν ιδρύματα που εφαρμόζαν μια εντελώς ασυντόνιστη πολιτική βιβλιοθήκης, σε άλλα ο συντονισμός ήταν υποτυπώδης και σε πολλά επίσης δεν είχε καν οριστεί υπεύθυνο άτομο για να διοικεί την βιβλιοθήκη. Χαρακτηριστικό παράδειγμα της έλλειψης γνώσης των ατόμων που διοικούν μια ακαδημαϊκή βιβλιοθήκη (προϊστάμενοι/ διευθυντές), σχετικά με τις πολιτικές αποθήκευσης/ απόσυρσης που ακολουθούν οι βιβλιοθήκες τους, ήταν και η απάντηση Διευθύντριας μεγάλης ακαδημαϊκής βιβλιοθήκης, η οποία σε μήνυμα μου γνωστοποιούσε ότι η βιβλιοθήκη της δεν ακολουθεί κάποια πολιτική αποθήκευσης ή και απόσυρσης του έντυπου υλικού της. Ένα μήνα αργότερα όμως ανέβηκε στο Διαδίκτυο η αξιολόγηση του Πανεπιστημίου που άνηκε η βιβλιοθήκη της, η οποία ανέφερε ξεκάθαρα τη πολιτική απόσυρσης της εν λόγω βιβλιοθήκης σχετικά με το έντυπο και μη υλικό της αλλά αναφερόταν και στον αποθηκευτικό χώρο που διέθετε η βιβλιοθήκη, παρουσιάζοντάς τον και σε σχετική εικόνα. Υπάρχουν λοιπόν ακόμα άτομα σε καίριες θέσεις που είτε δεν έχουν καμία σχέση με το επάγγελμα του βιβλιοθηκονόμου είτε δεν ασχολούνται με τα καθήκοντα και τις υποχρεώσεις της

βιβλιοθήκης τους, με αποτέλεσμα να μην γνωρίζουν σημαντικά δεδομένα που την αφορούν.

Ένας άλλος λόγος βέβαια, ο οποίος παίζει σημαντικό ρόλο για την αδιαφορία των ελληνικών βιβλιοθηκών σχετικά με την θέσπιση πολιτικής για την αποθήκευση/απόσυρση του έντυπου υλικού τους, είναι και η ανάπτυξη της τεχνολογίας που οδήγησε τις βιβλιοθήκες σε ένα πιο ηλεκτρονικό περιβάλλον. Πλέον διαθέτουν ένα πλούσιο ηλεκτρονικό υλικό το οποίο αφορά στην ηλεκτρονική πρόσβαση σε επιστημονικές βάσεις δεδομένων, ηλεκτρονικά περιοδικά και ηλεκτρονικούς καταλόγους, στην χρήση e-books αλλά και στην ψηφιοποίηση του έντυπου υλικού. Μπαίνοντας λοιπόν σ' αυτό το νέο ηλεκτρονικό περιβάλλον πολλές βιβλιοθήκες έδωσαν το βάρος του εκεί, στο ηλεκτρονικό δηλαδή υλικό τους, αδιαφορώντας κατά ένα μεγάλο μέρος για την διαχείριση του έντυπου υλικού τους. Πολλοί μάλιστα θεώρησαν ότι σιγά σιγά το έντυπο υλικό θα εκλείψει, κάτι που βέβαια δεν ίσχυσε και αυτό φαίνεται και στην συγκεκριμένη έρευνα στην οποία οι περισσότεροι ερωτηθέντες απάντησαν ότι παρατηρούν αύξηση της αποθήκευσης/απόσυρσης του έντυπου υλικού τους τα τελευταία 2 χρόνια.

Συμπερασματικά, θα λέγαμε ότι η ύπαρξη αποθηκευτικών χώρων στις περισσότερες βιβλιοθήκες είναι ένα καλό δείγμα, η έλλειψη όμως κάποιας γραπτής πολιτικής αποθήκευσης/ απόσυρσης αλλά και η μικρή συμμετοχή σε εξωτερικές εγκαταστάσεις αποθήκευσης είναι απογοητευτική σε σύγκριση με την κατάσταση που επικρατεί σε άλλες ακαδημαϊκές βιβλιοθήκες του εξωτερικού, όπως στην Αμερική και την Αυστραλία. Σίγουρα μιλάμε για χώρες πολύ μεγαλύτερου βεληνεκού από την Ελλάδα και δεν μπορούμε να απαιτούμε ανάλογες συνθήκες αλλά το γεγονός ότι υπάρχουν ακόμα Διευθυντές ακαδημαϊκών βιβλιοθηκών που δεν γνωρίζουν το αντικείμενο τους ή ότι δεν έχουν θεσπιστεί βασικές πολιτικές αποθήκευσης/απόσυρσης από τις περισσότερες βιβλιοθήκες για το έντυπο υλικό τους, σίγουρα δεν μπορεί να δικαιολογηθεί. Τα απογοητευτικά αποτελέσματα αυτής της έρευνας είναι ένα άλλο αντιπροσωπευτικό δείγμα του άσχημου κλίματος που επικρατεί γενικώς στις βιβλιοθήκες στην Ελλάδα. Όταν η Εθνική Βιβλιοθήκη εδώ και χρόνια αντιμετωπίζει τεράστια προβλήματα, όπως αυτά της συντήρησης του παλιού έντυπου υλικού και της καταλογογράφησης του νέου, το προσωπικό της είναι ελάχιστο, ο προϋπολογισμός της είναι ανεπαρκής και δε διαθέτει επαρκή ράφια και γενικά όλο το θεσμικό της πλαίσιο είναι απαρχαιωμένο (Καζάκος, 1997), σίγουρα δεν μπορούμε να ελπίζουμε

ότι η κατάσταση στις ελληνικές ακαδημαϊκές βιβλιοθήκες θα είναι πολύ καλύτερη.

Παράρτημα

Ερωτηματολόγιο

Αποθετήρια έντυπου υλικού ελληνικών ακαδημαϊκών βιβλιοθηκών: έρευνα και αξιολόγηση των πρακτικών αποθήκευσης του υλικού τους.

Το παρόν ερωτηματολόγιο αναπτύχθηκε στα πλαίσια της πτυχιακής εργασίας της Παντελοπούλου Αγγελικής, φοιτήτριας του τμήματος Βιβλιοθηκονομίας και Συστημάτων Πληροφόρησης του ΑΤΕΙ Θεσσαλονίκης, με επίπτη-καθηγητή τον κ. Χριστοδούλου Γεώργιο. Σκοπός του ερωτηματολογίου είναι η καταγραφή των πολιτικών και των πρακτικών που ακολουθούν οι ελληνικές ακαδημαϊκές βιβλιοθήκες όσον αφορά την αποθήκευση του έντυπου υλικού τους.

1. Όνομα βιβλιοθήκης

2. Η βιβλιοθήκη σας διαθέτει κάποιο αποθηκευτικό χώρο για το έντυπο υλικό της εκτός του βασικού της χώρου;

- Ναι
 Όχι

3. Αν απαντήσατε 'Ναι' στην Ε.2, σημειώστε παρακάτω τους λόγους αποθήκευσης του έντυπου υλικού σας.

- Λόγω φυσικής φθοράς του
 Λόγω παλαιότητας και έλλειψης επικαιρότητας
 Λόγω αντικατάστασης του έντυπου υλικού με νέα τεχνολογικά μέσα
 Λόγω περιορισμένης χρήσης του
 Λόγω ανανέωσης της έκδοσης του συγκεκριμένου υλικού
 Other:

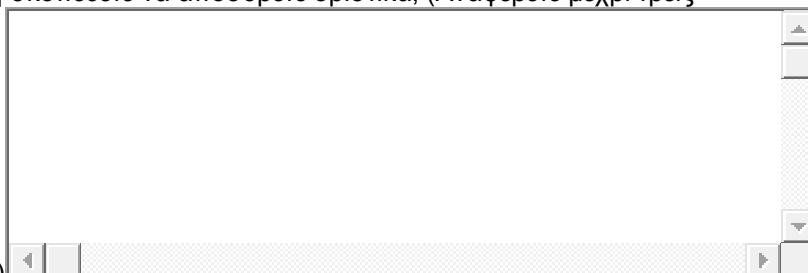
4. Το έντυπο υλικό που αποθηκεύεται, υπάρχει και σε ψηφιακή μορφή;

- Ναι
 Μόνο ένα μέρος του αποθηκευμένου έντυπου υλικού υπάρχει και σε ψηφιακή μορφή
 Όχι

5. Έχετε αποσύρει ή σκοπεύετε να αποσύρετε οριστικά κάποιες μορφές έντυπου υλικού; (π.χ. Περιοδικές εκδόσεις, εγκυκλοπαίδειες κτλ.)

- Ναι
- Όχι

6. Αν απαντήσατε 'Ναι' στην Ε.5, ποιές είναι αυτές οι μορφές του έντυπου υλικού που αποσύρατε ή σκοπεύετε να αποσύρετε οριστικά; (Αναφέρετε μέχρι τρεις περιπτώσεις)

7. Αν απαντήσατε 'Ναι' στην Ε.5, ποιες από τις παρακάτω μεθόδους χρησιμοποιήσατε τα τελευταία 2 χρόνια για να αποσύρετε οριστικά το έντυπο υλικό σας;

- Παραχώρηση σε άλλη ελληνική βιβλιοθήκη (ακαδημαϊκή, δημόσια, ιδιωτική)
- Παραχώρηση σε άλλη βιβλιοθήκη του εξωτερικού
- Καταστροφή του υλικού
- Other:

8. Αν απαντήσατε 'Ναι' στην Ε.5, το έντυπο υλικό που αποσύρεται οριστικά, υπάρχει και σε ψηφιακή μορφή;

- Ναι
- Μόνο ένα μέρος του υλικού που αποσύρεται οριστικά υπάρχει και σε ψηφιακή μορφή
- Όχι

9. Να δώσετε μια εκτίμηση του χώρου αποθήκευσης του έντυπου υλικού σε σχέση με την βιβλιοθήκη σας (ένα %).

- Λιγότερο από 2%
- 2-5%
- 5-10%
- Περισσότερο από 10%
- Δεν γνωρίζω

10. Η βιβλιοθήκη σας έχει κάποια γραπτή πολιτική ή/και διαδικασία σχετικά με την αποθήκευση/απόσυρση του έντυπου υλικού της;

- Ναι
- Όχι

11. Αν απαντήσατε 'Ναι' στην Ε.10, είναι αυτή η πολιτική ή/και διαδικασία διαθέσιμες στο κοινό, μέσω της ιστοσελίδας της βιβλιοθήκης;

- Ναι
- Όχι

12. Παρατηρείτε Αύξηση' ή 'Μείωση' του έντυπου υλικού της βιβλιοθήκης σας που αποθηκεύεται/ αποσύρεται τα τελευταία 2 χρόνια;

- Αύξηση
- Μείωση

13. Που πιστεύετε ότι οφείλεται αυτή η Αύξηση' ή 'Μείωση' της αποθήκευσης/απόσυρσης του

έντυπου υλικού σας;

14. Η βιβλιοθήκη σας έχει πρόσβαση σε εξωτερικές εγκαταστάσεις αποθήκευσης, λόγω έλλειψης χωρητικότητας του βασικού της χώρου;

- Ναι
- Όχι

15. Αν απαντήσατε 'Ναι' στην Ε.14, τι από τα παρακάτω ισχύει όσον αφορά τις εξωτερικές εγκαταστάσεις αποθήκευσης;

- Χτίστηκαν ειδικά για το σκοπό της αποθήκευσης του έντυπου υλικού
- Στεγάστηκαν σε ήδη υπάρχοντα κτίρια, που προσαρμόστηκαν γι' αυτό το σκοπό
- Ο χώρος των εγκαταστάσεων είναι κοινόχρηστος με κάποια άλλη ακαδημαϊκή βιβλιοθήκη

16. Η Βιβλιοθήκη σας θα ενδιαφερόταν να συμμετάσχει με άλλες ακαδημαϊκές βιβλιοθήκες στο σχηματισμό μιας κοινοπραξίας ο σκοπός της οποίας θα είναι η συγκέντρωση του έντυπου υλικού σε ένα κοινόχρηστο χώρο αποθήκευσης εκτός του αρχικού χώρου;

- Ναι

- Όχι
- Συμμετέχω ήδη σε μια ανάλογη κοινοπραξία με άλλες ακαδημαϊκές βιβλιοθήκες

17. Προσθέστε αν θέλετε κάποια σχόλια σχετικά με τις πρακτικές αποθήκευσης/απόσυρσης του έντυπου υλικού της βιβλιοθήκης σας για τα επόμενα

χρόνια.

Βιβλιογραφία

Βλάχου-Χαλκιάκου, Μαίρη. «Κοινωνική Υπόσταση και Ιστορική Αναδρομή της Ακαδημαϊκής Βιβλιοθήκης» 5ο Πανελλήνιο Συνέδριο Ακαδημαϊκών Βιβλιοθηκών, Θεσσαλονίκη, 1996.

Γαρουφάλλου, Εμμανουήλ και Σιάτρη Ράνια (1999). Η Επίδραση της Τεχνολογίας της Πληροφόρησης στις Ελληνικές Ακαδημαϊκές Βιβλιοθήκες και Βιβλιοθηκονόμους: Αρχικά Αποτελέσματα. Στο: Κλαψόπουλος, Γιάννης και Χαγιαλά, Νάντια, επιμ. Οργάνωση και συνεργασία ακαδημαϊκών βιβλιοθηκών στην ψηφιακή εποχή: πρακτικά έβδομου πανελληνίου συνεδρίου ακαδημαϊκών βιβλιοθηκών, Βόλος, 4-6 Νοέμ. 1998. Βόλος: Εκδόσεις Πανεπιστημίου Θεσσαλίας, σσ. 49-67.

Ζάχος,, Γεώργιος Κ.. «Διοικητικές και Οικονομικές Προκλήσεις στις Ακαδημαϊκές Βιβλιοθήκες: Ιδέες και Προτάσεις Αντίδρασης» 6ο Πανελλήνιο Συνέδριο Ακαδημαϊκών Βιβλιοθηκών, Αθήνα, 1997.

Ζερβός, Σπύρος. «Ακαδημαϊκές Βιβλιοθήκες: Υφίσταται Ζήτημα Λήψης Μέτρων Διατήρησης του Υλικού τους;» 14ο Συνέδριο Ακαδημαϊκών Βιβλιοθηκών, Αθήνα, 1-3 Δεκεμβρίου 2005.

Θεοδωρίδου, Μ.Ε.. «Κτιριακός Σχεδιασμός και Τεχνολογικός Εξοπλισμός: το Παράδειγμα της Βιβλιοθήκης του ΤΕΙ Σερρών» 10ο Πανελλήνιο Συνέδριο Ακαδημαϊκών Βιβλιοθηκών, Μακεδονία, 2001.

Καζάκος, Πάνος. «Βιβλιοθήκες και Ακαδημαϊκή Κοινότητα: Το Παράδειγμα του Πανεπιστημίου Αθηνών - Προβλήματα και Προοπτικές» 6ο Πανελλήνιο Συνέδριο Ακαδημαϊκών Βιβλιοθηκών, Αθήνα, 1997.

Κλαψόπουλος, Ιωάννης. «Σύγχρονες Υπηρεσίες Πληροφόρησης από τις Ελληνικές Ακαδημαϊκές Βιβλιοθήκες : Ανάγκη Αλλαγής της Οργάνωσης και Λειτουργίας τους.» (2004).

Μάλλιαρη, Αφροδίτη. «Σύγχρονες Υπηρεσίες Ακαδημαϊκών Βιβλιοθηκών: Έχουμε Πετύχει τους Στόχους μας;» 7ο Πανελλήνιο Συνέδριο Ακαδημαϊκών Βιβλιοθηκών, Ιωάννινα, 24-26 Σεπτεμβρίου 2008.

Σεμερτζάκη, Έυα. «Η Έννοια της Συνεργασίας και η Συμβολή της στην Ανάπτυξη των Βιβλιοθηκών» Συνεργασία βιβλιοθηκών: Εθνικό, τοπικό, διαθεματικό επίπεδο, Θεσσαλονίκη, 29 Μαΐου 2008.

Συνέλλη, Κατερίνα. «Βασικές Αρχές για τη Λειτουργία μιας Πανεπιστημιακής Βιβλιοθήκης» 5ο Πανελλήνιο Συνέδριο Ακαδημαϊκών Βιβλιοθηκών, Θεσσαλονίκη, 1996.

Τσιμπόγλου, Φίλιππος. «Μοντέλο Συνεργασίας Ακαδημαϊκών Βιβλιοθηκών : μια Συστημική Προσέγγιση» Τεκμήριον, 6 (2006): 29-97.

Τσιμπόγλου, Φίλιππος. «Αξιοποιώντας τις Ιδιότητες της Ψηφιακής Πληροφορίας σε Συστήματα Ηλεκτρονικής Μάθησης. Ο ρόλος της Ακαδημαϊκής Βιβλιοθήκης.» 3rd International Conference on Open and Distance Learning, Πάτρα, 11-13 Δεκεμβρίου 2005, 1-12.

Bridegam, Willis E. A Collaborative Approach to Collection Storage: The Five-College Library Depository. Washington, D.C: Council on Library and Information Resources, 2001.

CHEMS consulting. Optimising Storage and Access in UK Research Libraries. 2005.

Deardorff, Thomas C. και Gordon J. Aamot. Remote Shelving Services. Washington, DC: Association of Research Libraries, 2006.

Genoni, Paul. «Current and Future Print Storage for Australian Academic Libraries: Results of a Survey» Library Collections, Acquisitions and Technical Services. 32.1 (2008): 31-41.

Genoni, Paul. «Sharing and Saving: Calculations towards an Australian Print Repository» Dreaming 08 Biennial Conference of the Australian Library and Information Association, Alice Springs, Australia, 5 Σεπτεμβρίου 2008.

Genoni, Paul. «Towards a National Print Repository for Australia: Where From and Where to?» Library Management. 29.3 (2008): 241-253.

Genoni, Paul και Eva Varga. «Assessing the Potential for a National Print Repository: Results of an Australian Overlap Study» College & Research Libraries. 70.6 (2009): 555-567.

Harrar, H., Joanne. «Cooperative Storage» Library Trends. 19.3 (1971): 318-328.

Hickey, C. David. «Serials "Derelegation" from Remote Storage» Collection Building. 18.4 (1999): 153-160.

Hill, J. B., Cherie Madarash-Hill και Nancy Hayes. «Remote Storage of Serials» The Serials Librarian. 39.1 (2000): 29-39.

Jilovsky, Cathie. «Changing Library Spaces: Finding a Place for Print» VALA 2008: Libraries: Changing Spaces, Virtual Places, Melbourne, Victoria, 5-8 Φεβρουαρίου 2008. 1-14.

Jilovsky, Cathie. «The CARM2 Print Repository: from Planning to Operations» Library Management. 34.4/5 (2013): 281-289.

Kohl, David F. «Paper and Digital Repositories in the United States» Liber Quarterly. 13.3/4 (2003): 241-253.

Konnur, P.V. «Collaborative Repository for Academic Libraries» International Conference on Academic Libraries, Delhi, India, 5-8 Οκτωβρίου 2009.

McCarthy, J.P. «The Print Block and the Digital Cylinder» Library Management. 26.1/2 (2005): 89-96.

Murray-Rust, Catherine. «From Failure to Success: Creating Shared Print Repositories» ACRL 12th National Conference Proceedings, Minneapolis, Minnesota, 7-10 Απριλίου 2005. 146-154.

O'Connor, Steve. «The Economics of Repository Libraries in the Context of the Future Conventional Libraries» Library Management. 26.1 (2004): 18-25.

O'Connor, Steve, Andrew Wells και Mel Collier. «A Study of Collaborative Storage of Library Resources» Library Hi Tech. 20.3 (2001): 258-269.

Payne, Lizanne «Depositories and Repositories: Changing Models of Library Storage in the USA» Library Management. 26.1/2 (2005): 10-17.

Payne, Lizanne. Library Storage Facilities and the Future of Print Collections in North America. Dublin, Ohio: OCLC Programs & Research, 2007.

Quinsee, A. «After Atkinson: British University Library Planning Since 1976»1995. <<http://webdoc.gwdg.de/ebook/aw/liber96/quin.htm>>.

Reilly, Jr, Bernard F. Developing Print Repositories: Models for Shared Preservation and Access. Washington, D.C.: Council on Library and Information Resources, 2003.

Seaman, Scott. «Collaborative Collection Management in a High-density Storage Facility» College and Research Libraries. 66.1 (2005): 20-27.

Siems, Earl και Linda Demmers. Library Collection Storage. Libris Design, 2004.

Vattulainen, Pentti. «National Repository Initiatives in Europe» Library Collections Acquisitions & Technical Services. 28.1 (2004): 39-50.